

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Józseftér 10.
hová minden küldemény
intézendő.

ZSIDÓ FELEKEZETI JELLEGŰ
POLITIKAI ÉS SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY.
SZERKESZTI: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt
Fél évre . . . . . 4 .
Negyedévre . . . . . 2 .
Az »IFJUSÁG«-gal együtt
évente két forinttal drágább.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom:

Félre az utból, uzsorás! Irta: *Gerő Ödön*. — A barrikádok népe. Irta: *Dr. Fleischmann Sándor*. — Megjegyzések Jekelfalussy József adataihoz. Irta: *Szabolcsi Miksa*. — Zsidó katonák zsidó templomban. Irta: *Dr. Bernstein Béla*. — A szegény zsidó (Lenau verse). Fordította: *Dr. Feleki Sándor*. — Meturgeman. — Közgazdaság. Hírek. — Hirdetések.

A mellékleten: Izrael ereje. Irta: *Dr. Kiss Arnold*. — Politikai cionizmus. Irta: *Horovitz Jenő*. — Nun—gimel—hé—sin. Irta: *Haber Samu*. — Gyertyagyújtás. Irta: *Hazai Hugó*. — A csillagok. (Vers). Irta: *Varsányi Gyula*.

Naptár:

Vasárnap (1898. december 11.) 5659. Kiszlév hó 27-ike.
Chanuka 3-ika napja. Hétfő 28-ika. Kedd 29-ike.
Szerda. Tévesz hó 1-je. Rós-chodes. Csütörtök 2-ika.
Péntek 3-ika. Chanuka utolsó napja. Szombat 4-ike.
Hetiszidra: *Mikécz*. (Mózes I. könyve 41. fejezete kezdetétől a 44. fejezet 18. verséig.) Haftora: »Vajikacsz Selómó vehinné chalóm. . . « (Királyok I. könyve 3. fejezete 15. versétől a 4. fejezet 2. verséig.)

Félre az utból, uzsorás!

Hogy te is meg én is, a kik keserves munkával szerezzük meg az élet árát, bajokkal küzdve, gonddal viaskodva, nehezen törtetünk előre az utunkon s a mi kis pihenőnk akad, azt is arra fordítjuk, hogy az orcánk veritékét letöröljük: élénk áll az okvetetlenkedő elfogultság s ránk szól, hogy félre az utból, uzsorások! Te is, meg én is, a kik a garasról csak annyit tudunk, hogy a gyötrődés kohójában készül s hogy ennek a kohónak nyomoruságos munkásai vagyunk: uzsorások vagyunk, szipolyozó pióczák. Mert az ibolyáról azt tanulták, hogy szerény, a gólyáról azt, hogy a gyerekeket hozza s a zsidóról azt, hogy uzsorás. Erger és Berger és a többi valamennyi, német és magyar nevű zsidó, egyebet se tesz, csak szipolyoz. Hajnaltól napestig, talán még éjnek éjszakáján egyre csak szipolyozunk.

Az elfogultság csak érez, de nem gondolkodik és nem a szívével érez, hanem valamelyik külön idegközpontjával. Azzal, a mely nem rezonál a józanság hullámrezgéseire. Megrögződött benne a zsidónak uzsorásképe, mint a hogy megcsontosodik minden balitélet és megkristályosodik az öröklött szimbolika. Az ibolya szerény, a füzfa szomorú, a galamb ártatlan és a zsidó uzsorás. És te is, meg én is s az a sok százezer, a kik görnyedezve hordjuk az élet terhét, a kiknek csakis hat napot juttat a hét,

mert a hetedik a szentséges, az üdvösséges pihenő nap, a gondtalanság édes ünnepe, elérhetetlen epekedésünk marad: mi valamennyien úgy állunk az elfogultság előtt, mint a kik kamatot kamatra rakunk s nem engedjük el az áldozatunk egy font husát ott a szíve tájékán.

Hát ha van valaki, a ki utálja, a ki gyűlöli az uzsorást, mi vagyunk azok. Mi, a zsidók, a kiknek nincsen nagyobb ellenségünk annál a ragadozó állatnál, a mely a gyötrődő ember veritékéből és szíve véréből él. Mi, a kiknek nem is a kenyerünket rabolja el, hanem a becsületünket. És nem hivatkozunk az elmúlt ezer évekre, a melyek a zsidót eltiltották a munkától s rászoritották a pénzzel való mesterkedésre, — nem idézzük királyok és császárok törvényeit, hogy: te zsidó, ne tégy egyebet, csak kamatot szedj, hogy jól megrakodj arannyal, ezüsttel, mire majd rád küldjük fosztogató zsoldosainkat, — nem utalunk a kinkeserves üldöztetésre, a melytől csak a pénz, a bárhonnán szerzett pénz, váltott meg, — nem hivatkozunk és nem vagyunk könyörülő tekintettel semmire, a mi volt s a mi talán nem is lehetett másképen: csak odaállunk összeszorult ököllel és haragos tekintettel az elé a zsidó elé, a kinek uzsora a kenyeré és a pénz a hite, hogy számon kérjük tőle a becsületünket. »Te, egy ember, ti tíz emberek, a ti aranyatok nekünk, százezreknek, a gyalázata. A ti gonoszságtokért bennünket sujt a büntetés. Ti vagytok a czégér, a mely bennünket hirdel.

Hazug, csaló czégér, a melyhez semmi közünk, de az emberek meg akarnak csalatni és görcsösen belekapaszzkodnak a ti hazug képetekbe. Pusztuljatok a körünből, a melyből nemcsak a mi haragunk, hanem a vallásunk törvényei is kitiltanak! Azok a nagy és szent parancsok és tilalmak, a melyek fölépítették az emberszeretet világát s a melyek a gyermekekben is megbüntetik a szeretet ellen vétő apák galádságát!«

Ecrasez les infames! Sujtson le az az összeszorított ököl a becsületrablóra és sujtson le a hamisitóra, akinek mesterkedésétől az elfogultság, a hamis képzetekre éhes balítélet előtt meghamisítva áll az emberszeretet ősrégi községe. Sujtson le a gonoszságra, amely mint a vampir ráül a gyötrődő emberre és szívja a szive véré. Az a harag a tekintetünkben s az az elkeseredés a szavunkban szólítsa eléjük az Irás tilalmait, a zsidó vallás törvényét, amely a bűnök bűnének mondja az uzsorát és a büntetések büntetésével sujtja. A bűnök a büntetés előtt valamikor, sőtét időkben lehettek enyhítő körülményei, azért akkor is bűn maradt s a zsidó erkölcs akkor is sujtotta. Ma már az enyhítő körülmények megszűntek, ma már csak terhelő, sujtó, nehezítő körülmények környékezik. Nincs az a zsidógyűlölség, a mely az uzsorást jobban gyűlöli, inkább megveti mint maga a zsidóság. Milyen haraggá változik az a szeretet, amelyet vallásos törvényünk hirdet és sziveink vallanak, amikor a könyörület gyilkos ellensége, az uzsorás kerül eléje! Ecrasez les infames! Meg kell semmisíteni a gonosztevéket, akik könyörtelenek a szükséggel szemben, akik hazudják a zsidóságot és meghamisítják a zsidóságot! Olyanok mint az intenzív piros festék, amelyből egy szemernyi megfest egy kádra való vizet. Azt a sok jóságos intézményt, könyörületet, felebaráti szeretetet, amely vallásunk szellemét hirdeti, megzavarja egy szemernyi könyörtelenség, amely nem is a miénk, hanem csak belénk csimpaszkodik minden juss nélkül, minden juss ellenére. Tudjuk ugyan, hogy csak az elfogultság előtt zavarja meg, de azt is tudjuk, hogy az elfogultság nagy és mélységes és többet hisz az egyetlen embernek, mint annak a százezernak a hallgató.

Hogy te is, meg én is, akik keserves munkával szerezzük meg az élet árát, bajokkal küzdve, gondokkal viaskodva nehezen törtetünk előre az utunkon, az elfogultsággal találkozunk, amely ránk szól, hogy: félre az utból, uzsorások; ökölbe szorított kézzel rontsunk neki, ne az elfogultságnak, hanem azoknak, akik a maguk gonoszságával a botor elfogultságot egyre táplálják: az uzsorásoknak, akik noha legveszettebb ellenségei a zsidóságnak, mégis szimbolizálni merik. *Gerő Ödön.*

A barrikádok népe.

Bármennyire göröngyös is a francia igazság útja és bármennyi akadályt gördítenek is útjába, Justitia istenasszony, úgy látszik, mégis megemberelte magát és bár lassan, mégis célhoz fog jutni. Ne felejtsük el, hogy arról az országról beszélünk, hol a barrikádokat feltalálták. Hajdanában a jogokat, az emberi jogokat, védelmezték a torlaszok mögül, most a század végén az igazságnak, a jognak kell megküzdenie azon torlaszokkal, melyeket ellenségei emeltek neki. Hja, ilyen a történelmi nemezis. A század elején egy világ hódolt Franciaországnak és a barrikádok népe a civilizáció élén állott, a század végén pedig az emberi jogok népe a zsidókat abczugolja az igazság nagyobb dicsőségére. Sajnos, még azon elégtételt sem adhatjuk magunknak, hogy szigorú kritikát gyakoroljunk. Az egész művelt világ jogérzése fellázad a francia katonai terrorismus és a francia kormány lanyhasága ellen, de tulajdonképpen senki sem bír belepillantással ama műhelybe, hol az igazság ellen kovácsolják a fegyvert. De azért mégis lázong. Van egy nagy, lélekemelő momentum ezen lázongásban — ezen momentumot pedig Franciaország vitte bele a világhistóriába. E század neveltjei azok, kik a birói hatalommal felruházott közeg határozatában megnyugodni nem tudtak. E század gyermekei az emberi jogok emlőin nevelődtek. Nem is a lelkiismeret szólal meg bennök, hanem az öntudat. A jogegyenlőség frázisát addig hangoztatták hivatottak, hivatalnok, míg a tömeg a hivatalos tekintély birájává tolt fel magát. A tömegnek pedig olyan a lelkiismerete, amelyet neki diktálnak és olyan a hite, amely frázisokat tálnak eléje. Ha csak egy csekély része annak, amit a francia vezérkar viselt dolgairól közzétettek, igaz, a tömegnek el kellene söpörnie ezen testületet. De ha az egyik tábor a vezérkar ellen hangolta, egy másik jól alkalmazott szólam más harci nótát adott a szájába. Az »Autorité« szerkesztősége előtt Zolát élte-tik és mire a menet megérkezik a Cherche-midi fogház elé, ahol Piquart szenved vértanuságot, már elfelejtették Zolát és Piquart-ra halált kiabálni.

Gyűlölöm ezt a századvégi félhomályt. A világosság oly lassan terjed, hogy még az az ember is, ki teljes életében a világosság szolgálatában állott, arra az eredményre jut, hogy a sötétség üdvösebb a félhomálnál. Kétségtelenül kevesebbet botlik az ember a sötétségben, mert tudja, hogy nem lát. A félhomályban levő azt hiszi, hogy eleget lát és ha megbotlik, nem önmagában keresi ennek okát. A mi felvilágosodottságunk hatalmasai iszonyuan félnek a világosságtól, amolyan fél üdvösséget adnak csak a

a népnek, mely lomha frázisokon éldegél és esz-közzé lesz vezetőinek kezében. És ezek? Emberek biz ők és nem mentek semmitől, ami emberi, még az egoismustól sem. Majd egyszer megírják a vezérek egoismusának történetét és akkor ki fog derülni, hogy alig egy pár nevet lehet kivenni a vezérek tömegéből, ki fog tűnni, hogy az emberiség jótevői nem játszottak vezérszerepet.

Ha nem rejlenék a dologban olyan megrendítő tragikum, a bolygó zsidó büszke lehetne azon szerepre, mely neki az emberiség történetében kijutott. A kereszténység előtti időről ne is szóljunk. Amióta azonban a kereszténység elfoglalta helyét az emberiség történetében, ez az üldözött zsidó volt az állandó villámhárító, valahányszor a vezérek zavarban voltak. A gyengébbeket megzavarja, a rosszakat ellene zudítják a tömegek. Ott áll ez a bolygó zsidó állandó czáfolatául annak, midőn felvilágosodottságról, szeretetről és egyéb századvégi erényekről hangzanak a frázisok. De lám, Franciaországban hazaszeretetről beszélnek, erről az egyetlen virtusról, melyhez ama kevés hőstett fűződik, amelyre néha a tömegek is képesek. A hazát annyira szeretik, hogy mély bünteteket is elkövetnek érte. A haza szent nevében meg kell védeni a hadsereget — és előáll a bolygó zsidó, ráczáfol az ordító tömegre. Hazaszeretet-e az, melynek refrainje az, hogy: Le a zsidóval! Nem! ez a hazaszeretet frázis, mely egypár kolomposnak a viszhangja. És mindaddig, míg a bolygó zsidó bus alakja el nem tűnik az emberiség küzdelmeiből, az ethikai haladását az emberiségnek tagadnunk kell. Többen vannak a jogosultak, többen a hivatottak, de nem a hivatottak.

Minő csekély hatalma van az intelligentiának és milyen ereje a tömeg fánatizmusának! Piquart-t üldözik. Miért? Hiszen ha ezen ember tévedett volna, amidőn az igazságot kereste, akkor is a civilis coronát érdemelte volna meg és nem a börtönt. De a francia haza és a vezérkar hazája nem hősokeket kíván, hanem vértanukat. A meggyőződésnek és igazságnak vértanui vannak. Ez jellemzi a felvilágosodottság századát és ezzel a középkori vonással megyünk át a huszadik századba, melynek dicsőségét már anynyi költő előlegezte, pedig a mi századunk végén fedezte fel ugyanazon ember az »állatot az emberben«, akit igazságszereteteért száműztek hazájából, amelynek annyi dicsőséget szerzett. Hát üzheti ezt az állatot a jövő század is az emberből, tamen ipse recurret, azért mégis viszsza. Büszkélkedhetünk haladásunkkal, tudományunkkal, jótékonyssággal, de azon század, melynek végén a zsidókat üldözik, amiért egy zsidó a jogát kereste, még mindig parvenu — nem bírja el a maga fényességét.

Igaz, ezren, százezren tiltakoznak a jogtiprás ellen. Ott van a francia akadémia, az Institut, az egyetemek színe-java, ott vannak az írók, universek, a tudomány emberei a tiltakozók között, de milliók gyűlölik az igazságot és a hatalmasok rettegnek a világosságtól — az állam érdeke parancsolja, hogy az ártatlan szenvedjen a gonoszok miatt. Ezeknek kiabálniuk kell csupán, hogy igazuk legyen, amazoknak emberfeletti küzdelmet kell küzdeniök azért, aminek magától kellene értetődnie: az igazságért.

A mondáknak rendesen van ténybeli alapjuk. Van egy monda a bolygó zsidó ellen szórt átokról. Oh, ha minden legendának a megvalósításáért olyan buzgón fáradoznának, mint ezen átok teljesítéseért, minő boldog volna a világ! Ma egy csepp szeretetre jut tengernyi gyűlölet jökben és rosszakban egyaránt. Így lett a bolygó zsidó a művelődés hőmérőjévé. Bármennyire tiltakozzanak is az ellen, az ő haladása képezi az emberiség haladásának mértékét. Szünetéseinek magaslatához kell előbb felemelkednie az uralkodó emberiségnek, amíg eljön azon jobb kor, melyről a költő álmodott.

Gyujtsátok meg a mécseket! A bolygó zsidó egy nyugvó pontra érkezett. Van egy kis világosság, mely neki is fényeskedik, bármennyire dühöng is a vihar. A mécs világánál visszaemlékszik arra, amit az emberiségnek adott. E világosságnál jegecednek meg emlékei, innen indulnak reményei. Ha nem volnának emlékei, régen felemészttette volna a vész és ha nem volnának reményei, régen kétségbeesett volna. A »ház felszentelése« ez az ünnep — a ház szentsége a mi erősségünk. Gyujtsátok meg a mécseket, hadd gyűljenek körülötte a zsidóság parányai — a családok. Ez képezi a mi szentélyünket. Hova jutott volna az ördögzigeti boldogtalan, ha e mécs lángja nem világított volna sötét életébe. Szünetéseinek közepette ez a kis világosság volt utmutatója. A bibliabéli tűzoszlop az, mely a helyes utat mutatja. Jó ut ez, kövessétek!

Dr. Fleischmann Sándor.

Megjegyzések Jekelfalussy József adataihoz.

Meg ne tudja Herzl és meg ne tudja Nordau, miket olvasott föl f. hó 5-ikén a magyar tudományos akadémiában *Jekelfalussy József*, a kir. központi statisztikai hivatal igazgatója a magyarországi zsidókról.

»És még azt mondjátok — ezt lobbantanák szemünkre, ha megtudnák — hogy hisz a laikusok még hajdani nyelvüket is rég elfelejtették, hogy beszélhettek ti hát zsidó nemzetről? — Nos, ott a statisztika, ott a *Jekelfalussy József adatai*. »Negyven hitközségben csak *héberül* mondják hitszónoklataikat a rabbik, sokban majd *héberül*, majd németül, másokban majd magyarul, majd

héberül.« Állíthatjátok-e még, — így folytatnák — hogy a zsidó közönség nem beszél héberül? Ahol héberül prédikálnak, ott a nép *beszél* is héberül; — miért ne lehessen hát szó héber *nemzetiségről* Magyarországon, mi?

Hogy is fogjuk ezt megczáfolni? Mert a statisztika az statisztika és Jekelfalussy József a kir. központi statisztikai hivatal igazgatója és fölolvasását a magyar tudományos akadémiában tartotta! Ilyen argumentummal szemben mit feleljünk Herzl-Nordaunak, és mivel igazoljuk azt az állításunkat, hogy a kriteriumok közül, mik a nemzetiséget teszik, egyetlenegy sincsen meg a zsidóságban? Mert még a legtermészetesebbet, a *közös nyelvet* is rég elfelejtette a nagy közönség és Mózes, Jezsaiás és Ezra nyelvét már csak a zsidó teológusok értik, beszélni plane ezek közül is csak néhányan beszélnek?

Nem marad hátra más, mint akadémiai pályadíjat kitűzni annak az embernek a jutalmazására, — aki az olyan, héber nyelven tartott prédikációt maga is hallott; pályabíróul pedig kérjük Jekelfalussy József ő méltóságát.

Csak hogy a kir. központi statisztikai hivatal érdeemes igazgatója azt a pályadíjat nem fogja kiadni. Mert község, ahol héberül prédikálnának, Magyarországon nincs, *egyetlenegy sincs*. Prédikálnak a magyarországi zsidó hitközségekben rontott németül, prédikálnak németül, prédikálnak magyarul és prédikálnak fölváltva majd németül, majd magyarul: *héberül azonban nem prédikálnak sehol sem*; abból az egyszerű okból, mert a *közönség nem érti*.

Vagy rontott németet (másképen jargon) értett tán ő méltósága a héber alatt?

Eltekintve attól, hogy a kettőt fölcserélni, különösen ilyen magas intelligentiájú és állásu urtól nem illik, aminthogy nem illik fölcserélni a rütat a széppel, a magasztost az utszélivel; és eltekintve attól, hogy a kettő között még annyi hasonlatosság sincsen, mint a rózsa és a teknősbéka között: el sem fogadhatjuk ezt a magyarázatot, ha a fölolvasó adataiban egyáltalán meg akarunk bizni.

Mert ha a héber alatt a jargont értette, akkor meg nem szólhat *negyven* községről. Száz és negyvennél is nagyobb — sajnos! — azoknak a községeknek a száma, ahol még rontott, zagyva nyelven magyarázza a rabbi a szent iratokat; de nincs értelme a fölolvasó ur ama másik adatának sem, hogy más községekben meg »héber-német és héber-magyar kettős nyelvek voltak használatban«. Ez tisztán absurdum. Ahol tiszta németül prédikálnak, ott nem prédikálnak jargonban is, plane a hol *magyarul* szónokolnak, ami az előre haladottság legfőbb jele nálunk, csak nem térnek vissza időről-időre a jargonhoz.

Az igazgató urat tudósítói egyszerűen fölültették.

A dolgot nem értő emberekkel gyűjtette ránk vonatkozó adatait ő méltósága és, bocsássa meg nekünk, ha hozzá tesszük: nem értett biz hozzá ő maga sem.

Nem ért a dologhoz, mert nem foglalkozott véle és még azt a fáradságot sem vette magának, hogy meg-

informáltassa magát, akár központi hivatalunkban, akár máshol, hol a mi dolgainkat ösmerik.

Ha ezt teszi, megtudja, hogy épen a magyar hitszónoklat terén nagyobb haladt a zsidóság, mint bármely más felekezet és akkor egészen más ítéletet mond rólunk, mint a minőt mondani jónak látott.

Ugy vagyunk ezzel a dologgal, mint — hogy kézen fekvő példával éljünk — magyar hazánk függetlenségével. Nem vagyunk függetlenek, de azért végtelenül függetlenebbek vagyunk, mint voltunk hajdan. Vagy, hogy egyenesen a felekezetből vegyük a példát: úgy vagyunk véle, mint a zsidók társadalmi helyzetévé Magyarországon. *Jónak* ez a helyzet nem mondható, de igenis *jobb*nak. A jobb itt kevesebb, mint a jó. Összehasonlítva a multtal, helyzetünk fényes, elválasztva attól és kiszakítva az összefüggésből, társadalmi helyzetünk biz elég nyomoruságos.

477 hitközség közül, hol hitszónoklatot tartanak, al fölolvasó szerint, 85-ben prédikálnak kizárólagosan magyarul. Elösmerjük: nyomoruságos arány. De ha meg gondoljuk, hogy még csak egy negyed század előtt *három* zsinagóga volt Magyarországon, hol magyar szó *is* hangzott, akkor az a 85 olyan eredmény, mely a legnagyobb dicséretre is rászolgál.

Ezt kellett volna meggondolnia a kir. statisztikai hivatal igazgatójának és bizonyára más ítéletet mondott volna rólunk, kik a magyarosodásban való haladás dolgában különben is az első helyet foglaljuk el a felekezetek között.

Hogy a magyar hitszónoklat a zsinagógában mennyire ujjabb keletű, kitűnik abból is, hogy a 85 magyar hitszónok közül 50 a magyar rabbiképző-intézetből került ki, mely csak 20 év óta áll fenn.

A szószék nálunk a hajdani német és galicizai szellem utolsó vára. Nem hazafiatlanságból, hanem megcsöknyösödött ragaszkodásból a régihez, a századok által megszentelt szokáshoz, prédikálnak még ma is jargonban, vagy németül olyan községekben is, a hol az iskola, a ház, a társalgás, a gondolkodás tiszta magyar a zsidóknál is. A Szentírás szövegét német nyelven magyarázták, úgy, hogy az eredeti szentségéből ráragadt valami arra a nyelvre is, melyre a leginkább lengyel és német földről hozzánk került hajdani rabbi a szent szöveget fordították. És ebben a konzervativizmusban a rabbi odáig mentek, hogy csak 30 évvel ezelőtt azt a határozatot hozták a híres nagymihályi zsinaton, hogy a hívő, a ki zsidó templomban más, mint »jidisch-deutsch« nyelven mondott beszédet hall, tartozik az imaházat rögtön otthagyni.

Megsejtették előre a kor hódító szellemét és utját akárták állani — Nagy-Mihályon, azaz: Mihaleviczon. Hogy mennyire mentek vele, megtudták-e csakugyan állítani az idő kerekét, arról épen Jekelfalussy adatai szólnak. Magyarul szónokolnak ma már nemcsak haladó hitközségekben, de számos, se jobbra, se balra nem tért, ugynevezett status-quo-ante alapon álló hitközség-

ben, sőt magyarul kezdenek szónokolni orthodox hitközségekben is. Jekelfalussy adatai szerint, *nyolczban*. Nagy dolog ez, melynek akár egy talált kincsnek, úgy örvendünk. Már csak azért is, mert némi részünk ebben nekünk is van. Szüntelen agitációkért a magyar szó érdekében türtünk szidalmat, sértést és anathemát; de mit jelent mindez ahoz az eredményhez képest, hogy immár meg van törve a jég, a magyar szó megtalálta utját az orthodox zsinagógába is. És a nemzeti génius előtt porba fog hullani ezental az előítélet, mely a magyar haza nyelvének utját állotta a zsinagógák kapuiban. És ha bevitte egyszer nemzetünk nyelvét a zsinagógába a zsidóság, elválhatlan örökévé fog az válni, mint maga a szentély. Apostolává válik a zsidó a magyar nyelvnek, mint számos helyen máris vált, és terjesztője lesz a hazai nyelvnek, mint volt századokon át a német idiomának, melyhez csak azért ragaszkodott oly soká és még nem német földön is, mert ezen hirdették neki Izrael igéjét.

Épen ez a csökönység mutatja nekünk, mije lesz a zsidónak a magyar nyelv, ha az egész országban ez lesz majd a szószék nyelve, a szent szövegek magyarzója. Még nagyobb fanatizmussal fognak hozzá ragaszkodni, még jobban fogják terjeszteni, mint ezelőtt a németet. Mert hisz a magyar nyelv igazi hazájuk nyelve, mijök Németország soh'sem volt.

*

A »héber nyelvű predicationok«-on kívül még két adattal lepett meg bennünket az igen tisztelt fölolvasó. A kir. központi statisztikai hivatal igazgatója többek között azzal is bizonyította, hogy az egyházpolitikai törvények életbe léptetése óta a vallásos érzés nem csak, hogy nem csökkent, de sőt öregbedett is: hogy a keresztény vallásra 1896-ban és 1897-ben összesen 481-en tértek át. A keresztény vallásra természetesen csak zsidók térhettek át, minthogy nálunk mohamedánok, budhisták, fetisimádok nincsenek. A mi szerény kérdésünk már most az, hogy a zsidók áttérése hogy bizonyítja a vallásos érzés erősödése mellett? S kiknek vallásos érzése erősödése mellett? A zsidóké mellett alig. Hát a keresztényeké mellett? De hisz *zsidók* tértek át? Hogy bizonyít ez a *keresztények* vallásos érzésének öregbedése mellett? A dologra különben nem nagy súlyt helyezünk, mert a zsidóság nem csak, hogy proselytát után nem futkos, de nem is igen szokta visszatartani azokat, kik ott akarják hagyni zászlaját. Akik menni akarnak, menjenek. A zsidóság erejét úgy sem képezte soh'sem nagy sokasága, hanem képezte *tartalma*, melyből népek és nemzetek táplálkoztak. De fölemlítettük a dolgot, mert kissé különösen érintett, hogy egy előkelő *állami* hivatal említi föl, hogy néhány száz ember hűtele né lett apái hitéhez. És ha keresztények hagyták volna ott olyan arányban hitüket? Azt is a vallásos érzés erősödéseként ünnepelte volna a fölolvasó?

Különben is nem értjük, milyen összefüggésben vannak az egyházpolitikai törvények a zsidók áttéréseivel? Hisz a zsidók kitérhetek az egyházpolitikai törvények előtt is? Az új törvény csak a keresztényeknek hozta meg az áttérés szabadságát, amelylyel, ugyancsak a fölolvasó ur adatai szerint, 1896-ban és 1897-ben 206-an éltek, ami ijesztően nagy szám volna (mondottuk már, hogy a zsidóság nem keresi a presylitákat) ha a fölolvasó meg nem nyugtat azzal, hogy a zsidó válásra tértek nagy része tulajdonképen csak *visszatért*, azaz hajdani zsidók, kik konvertáltak, de a kik az új törvények életbeléptetése után visszatértek eredeti vallásukra — mondom tehát, nem értjük mindezeknél fogva, milyen befolyással lehettek az új törvények a zsidók áttérésére? A mi nézetünk szerint is van összefüggés a kettő között, de megfordított eredménnyel. Azelőtt sok zsidó tért ki, mert nem léphetett házasságra keresztény féllal. Most, hogy életbe léptették a polgári házasságot, már jóval kevesebben térnek ki. Mert az az 1157 zsidó fél, kik az új törvények óta keresztény féllal léptek házasságra, nagyrészt *kitért volna* az új törvények nélkül. Mi ezért azt hisszük, és alighanem úgy is van, hogy az új aerában *jóval kevesebb* zsidó tér ki, mint azelőtt. Megerősít ebben a hitünkben a csak a napokban olvasott németországi missionárius följajdulása, hogy Magyarországon, mely *hajdan a kitérések hazája volt*, egyidő óta az összes magyarországi zsidók *évi egyhatod perczentre* szállt le a kitérések száma. Kerestesse csak ki az igazgató ur a kitérések statisztikáját 1895 *előttől*.

Hogy a keresztény-zsidó házasságokból származó gyermekek tulnyomó részben a kereszténységet szaporítják, az csak természetes, sőt — mi mondjuk, mint felekezeti orgánum — helyén való is. Mit is kezdene a zsidóság az ő szigorú törvényei mellett ilyen gyermekekkel, különösen ahol az *anya* keresztény? Jobban is tenné minden zsidó, ki keresztény féllal lépett házasságra, ha ebből származó gyermekeit csakis keresztényeknek nevelné. Az az ötven és néhány ilyen házasságból származott gyermek, kit szülei a zsidóságnak szántak, igazán csak zavarba hozza az illető zsidó hatóságot, aminthogy a vegyesen házasulóktól egyáltalán nem várja a zsidóság a felekezet öregbítését.

A másik adat, melyhez szavunk volna, a házasuló zsidóknak az egyházi kötetést való igénybevételére vonatkozik. A tudós fölolvasó adatai szerint ugyanis az összes felekezetek között a zsidók veszik legkevésbébbé igénybe az egyházi áldást: a zsidó házasulóknak csak 61%-je. Igaz, hogy hozzáteszi, hogy ebből sehogysem lehet következtetni a zsidók vallásosságának a hanyatlására, hanem a zsidók felekezeti anyakönyveinek rendezetlenségére. Más szavakkal, a fölolvasó e tekintetben való adatainak *megbizhatatlanságára*. A zsidók ugyanis az állami anyakönyvek életbeléptetése óta nem mindenütt vezetnek felekezeti anyakönyveket (ami elég hiba!) és így a házasuló zsidóknak csak 61 perczentjéről jegyezték föl, hogy egyházilag is házasságra léptek. A fölolvasó meg-

jegyzi még azt is, hogy felekezeti anyakönyveket a zsidók oly hiányosan vezetnek, hogy például a született fiuknak csak 55 perczentje van náluk anyakönyvezve. (Utaltunk rá mi is, hogy különösen az orthodox községekben mennyire elhanyagolják a felekezeti anyakönyvezést, amiből, mint itt is, csak chillul-hassén támad; mert a közönség csak azt hallja, hogy a házasságra lépő zsidóknak csak 61 száztólja köti házassági frigyét Izrael törvényei szerint is.

A fölolvásó ur loyális megjegyzése fölmenthetnek ugyan a kommentár alul, nem árt azonban, ha a budapesti példára utalunk, ahol már a nagyvárosi viszonyokból kifolyólag is leginkább fordulna elő az egyházi kötés mellőzése, ha ez a felekezetben csakugyan elharapódzott volna. De mit látunk Budapesten? A zsidó anyakönyvekbe a múlt esztendőben 12 házassággal kevesebb van bevezetve, mint a polgári anyakönyvekbe, ami megfelel 1, irva *egy* perczentnek. A 12 házasságból 8-at azért nem kötöttek meg a zsidótemplomban, mert vallási akadályok forogtak fönn. Elvált felek, kik nem mutathatták föl a rituális válólevelet; Aron törzséből származó férfi (kohén), ki elvált nőt vett el és végül házasságra lépett olyan rokonok, kik a zsidóvallás törvényei szerint soha egybe nem kelhetnek. Mindezek azonban *kérték* az egyházi áldást, de nem adhatták meg nekik. Csak 4, irva *négy* házaspár nem kérte, azaz az összes házasuló zsidó felek *egyharmad perczentje*, azaz a *legkisebb arány az összes felekezetek közt*. (A vidéken a viszony inkább jobb, mint rosszabb.)

Megfelel ennek, mit a statisztikai hivatal igazgatója a zsidókról a felekezetnélküliséget illetőleg mond. Érdekes ez már azért is, mert míg javaslat volt e törvény, általában azt hitték, hogy a felekezetnélküliséggel leginkább a zsidók fognak élni. A kitérést röstelik — ezt írta egy nagy ujság — de szabadulni mégis akarnak kedves vallásuktól, hát felekezetnélküliekké lesznek. A felekezetnélküli annyit jelent majd — tevé hozzá az ujság — mint zsidó. Őszintén szólva, magunk is feltünk. Tartottunk tőle, hogy sokan felekezetnélküliekké lesznek csak azért, hogy szabaduljanak a hitközségi terhektől, melyek a zsidóságnál a legnagyobbak az összes felekezetek közt. Örvendetes meglepetésünkre azonban mit tapasztalunk? »A zsidók — így hangzik a statisztikai hivatal igazgatójának erre vonatkozó adata — a felekezeten kívülieket alig említésre méltó csekély számmal szaporítják, így például 1896-ban 28-an, 1897-ben pedig 8-an lettek közülök felekezetnélküliekké s még ezek is, csekély kivétellel, ugyanez évek folyamán újból visszaléptek az izraelita vallás kötelékébe.«

Hála Istennek! a magyar Izraelnek nem ártott meg a szabadság.

Szabolcsi Miksa.

Zsidókatonák a zsidótemplomban.

Ily ritka jelenség szolgáltatott anyagot e heces lapok legutóbbi számában foglalt szellemes ujdonságra: »Mily katonák ezek?« Föltéve, bár meg nem engedve, hogy sikerült Szerkesztő urnak az illető néppárti lelket korábbi elfoglaltságából kiszabadítani, nem ezen körülmény az, mi az ujdonságban az én figyelmemet megragadta és a miről én itt szólni kívánok. Nem ez, hanem egy másik oldala a dolognak.

Miért jelennek meg azok a zsidókatonák oly szép délczegen, diszben csak egyszer ötven évben, a legfelsőbb hadúrnak jubileuma alkalmából a zsidótemplomban és miért nem legalább ötvenszer minden évben?

Miért mehetnek más vallásu bajtársaik rendes időközökben a »Kirchenparade«-ra, sőt esetleg velük együtt kényszer folytán a zsidókatonák is és miért nem jutnak ezek hivatalból saját istentiszteletükre akár szolgálati idejük egész, hosszú tartama alatt?

Nincs-e a zsidókatonának ép oly szüksége arra, hogy az összeköttetést felekezetével fenntartsa, mint a más vallásunak? Miért ne kerüljön a zsidókatonára is időnként azon helyzetbe, hogy a szigorú szolgálati rend parancsain kívül, melyeket emberek diktálnak reá, engedhessen azon felsőbb parancsoknak, melyeket Teremtője adott neki vallásában?

Bizonyára nem kételkedik abban senki, még a szigorú tiszturak sem, hogy a zsidókatonára is rászorul néha-néha egy gyengéden vigasztaló vagy oktató, lelkétségét igénybevevő tanításra, melyet nem feljebbvalója, hanem annak körén kívül eső személyiség, vallásának papja szolgáltat ki neki.

Én azt hiszem, itt volna már az ideje, hogy a recipiált zsidó vallásfelekezeti szervezetlensége daczára jobban érvényesítse e téren jogait; hogy a zsidókatonák legnagyobb ünnepeiken is ne csak az elasztikus »insoweit es der Dienst erlaubt« frázis értelmében nyerjenek alkalmat vallási kötelességeik teljesítésére, hanem általában méltányosabb elbánásban részesüljenek e tekintetben. *Ideje volna odahatni, hogy a zsidókatonák is hivatalból kirendeltessenek hetenként vagy esetleg kéthetenként, a mint a viszonyok engedik, szombat délután istentiszteletre.*

Hogy pedig ez el is érhető, arra a magam hatásköréből szolgáltatathatok örvendetes bizonyítékot.

Szombathelyen állomásozik a 11. huszárezred és újabb idő óta a 83. gyalogezred egy része. Csekélységem évek óta paszach előtt néhány nappal irásban vagy személyesen megkeresem az ezredparancsnokságokat, hogy rapportban adják ki a rendeletet a zsidóvallásu legénységnek, miszerint a két első este meghatározott órában templomba jöjjenek és azután a hitközség által nyújtott élelmet igénybe vegyék.

A parancsnokság nem csak ezen kérésemet teljesítette, de azt is, hogy engem előzetesen értesítsen, vajjon hány zsidókatonára jelentkezik, úgy hogy ezekről eleve gondoskodhatunk és pedig az utolsó alkalomtól fogva úgy, hogy a régi szép, zsidószokáshoz hiven, meghívattuk őket egyes családokhoz, hol a széderestén résztvehettek.

A múlt paszach alkalmával ezenfelül még azon előterjesztést tettem az ezredparancsnokságoknál, hogy nem-e volna lehetséges a zsidókatonákat hetenként szombat délután istentiszteletre küldeni, kitejtvén az okokat, melyek ennek szükségessége mellett szólnak. *És mi volt az eredmény? Az, hogy a huszárezred parancsnoksága minden héten divíziókban felváltva, a gyalogsági parancs-*

nökség pedig minden héten az egész zsidóvallásu legénységet kirendeli a kívánt célra!

Ez idő óta a zsidókatonák rendszeren egy altiszt vezetése mellett, a megfelelő díszben jönnek állandóan szombat délután 3 órakor istentiszteletre, a mely nálam egyuttal az ifjúsági istentisztelet. A múlt évben voltak hetenként 20—25, az idén körülbelül ugyanannyian. Eljönnek, résztvesznek az istentiszteletben, a Tórához is járulnak, a szünidőben kizárólag ők és időnként hallanak egy-egy szót, melv őket zsidó voltokra nem szidalom gyanánt emlékezteti; hallanak egy történeti vagy szent-irási fejtegetést, amint ez természetes.

És bizonyos az is, hogy ha nem mindannyinál, de egy részénél ez uton élénk rezgésbe jönnek azon belső hurok, melyekre a vallási érületnek szüksége van és a melyeket időnként fel kell hangolni, nehogy teljesen elveszítsék képességüket azon feladat teljesítésére, melyre rendelve vannak.

És most kérdem, nem-e lehetséges ez másutt ép úgy, mint Szombathelyen. Nem-e szép feladat minden zsidó pap számára, hogy e tekintetben minden kísérletet megtegyen, a míg a kívánt eredményt el nem érte?

Hogy Pesten, hol leginkább volna szükség rá, mily módon vihető keresztül, azt meghatározni nincs nekem módomban. Sajnos, a pesti hitközség nem rendelkezik elegendő templom és elegendő pap felett, hogy a dolog könnyen lenne nyélbe üthető, már mint a felekezeti részéről. De, azt hiszem, hogy a kellő jóakarattal mellett nem ütközhetik leküzdhetlen nehézségekbe, csak meg kell kísérteni.

Vidéki városokban azonban, meggyőződésem szerint, feltétlenül van rá módja minden hitközségnek, illetve minden rabbinak, hogy a fontos kérdést kellőképen megoldja.

Kell-e vajjon még több szót vesztegetnem annak bizonyítására, hogy mily nevezetes eredményt érünk el ezáltal? Nem kevésre becsülendő többek közt az sem, hogy így az ezredparancsnokságok tudomást vesznek arról, hogy a zsidókatonának is van temploma, van szüksége istentiszteletre, ami azután adott alkalommal igen üdvösen nyilvánulhat. Így például, midőn mi annak idején b. e. Erzsébet királynénkért gyászistentiszteletet tartottunk, a helyi huszárezred parancsnoksága, értesítve az istentisztelet idejéről, minden külön kérelem nélkül, saját jószántából elküldte arra a zsidókatonákat aznap délután, midőn délelőtt a katolikus katonák számára volt külön requiem.

Ime, el kell érünk és elérhetjük, hogy a zsidókatonaság ne legyen a zsidótemplomban fehér holló, hanem rendes látogató, hivatalból kirendelve arra, mint a más vallásuak.

Ajánlom az ügyet az illetékes körök, első sorban t. kartársaim nagybecsű figyelmébe.

Szombathely.

Dr. Bernstein Béla,
főrabbi.

A szegény zsidó.

— *Lenau.* —

*Szegény zsidó, ki falukon
Bolyongod át az esztendőt,
S kiáltozod fázva, éhen:
Vegyetek szép gyűrűt, kendőt!
Hogyha nők közt, férfiak közt
Pusztit, öl a rémes járvány,
Megveszed a holt ruháit,
Ezer halál s vész közt járván.*

*Ruháidat kutyák tépik,
Fent a fákon holló károg,
Hóviharok úznak egyre,
Utadban van göröngy, árok.*

*Hitfeleid közül nem egy
Palotákat épít sorba.
Előled mind el van zárva,
Dideregsz a sárba, porba.*

*Papirokat vettek azok,
Te meg veszsz rossz kabátot,
Ámde, sajnós, egész néped
Üldözi a balsors, átok. —*

*Kereszthez ér, erdőszélen,
Ott pihen meg fáradt teste,
Ott költi el rossz kenyérét;
Letűn a nap, jön az este.*

*Bólogat, majd alszik végre,
Vajon mi is lehet álma?
Talán az, hogy mi történnék
Jeruzsálem hogyha állna?*

*Kutyájával hazafelé
A vadász most vigan halad,
S a kenyérét az alvótól
Elkapja az eb ezalatt.*

*Majd egy paraszt ballag arra,
S szánva szól a szunnyadóra:
»Ébredezzél, mert biz megfagysz,
Ha itt maradsz virradóra!*

*Átok üldöz s ősz szakállad
Forró könnyvel megöntözöd.
Szegény zsidó, jobb lesz amott,
Jézus meleg nyája között.*

*Zsidó, térj már egyszer észre;
A szent frigyből mi maradt, mond?
Nem más, mint e rossz batyu itt,
No meg ezer baj s ezer gond.*

*Térj ki végre, úgy, mint mások,
Kiket visz most pompás fakó,
Mig azelőtt, ép úgy, mint te
Kiáltozták: Nincs eladó?*

*Fogadj el, mint keresztapát
Te és éhes nagy családod,
S lesz majd bőven bor, pecsenye,
S megáld isten, majd meglátod!*

*Szól a zsidó: »Soha, soha
At nem térek. Inkább vedd meg
Ezt a kendőt leányodnak,
Vagy, ha tetszik, cselédednek.*

*Keresztjét sok hátán hordja,
A zsidó meg bent szívében.
S ez nehezebb, mint a batyu...
Végy valamit, kérlek szépen!«*

*De a paraszt tovább indul.
Ősszeköti rossz butyorát
A zsidó és busan leül.
Fáradtságtól se hall, se lát.*

*Lecsukódnak szempillái,
Legyezgeti édes álma,
Mintha le a magas égből
Irgalom szent szava szállna:*

*»Türjetelek csak, gyermekeim!«
Szól egy angyal közeledve...
S másnap a zsidót egy vándor
Ott találja megdermedve.*

Feleki Sándor.

H i r e k.

— **A császári jubileum kitüntetettjei.** Ő felsége osztrák császári jubileuma aránylag elég szép számú osztrák hitfelünk számára hozott kitüntetést. Elvégre ez várható volt, de az osztrák felekezeti viszonyok mellett különös jelentőséget kell tulajdonítanunk két dolognak: először a kitüntettek nagy számának és a kitüntetések előkelő voltának, másodsor annak, hogy a kitüntettek közül többen *mint a felekezet képviselői* kapták a fejedelmi előismerést. Az osztrák császárijubileum lajtantuli zsidó kitüntettjei ezek: *Ferencz József lovag rendjelet* kapott: *Kohn Gusztáv dr.* a bécsi hitközség alelnöke, *Vogel Frigyes csász. tanács.*, *bécsi kultuselöljáró*, *Lichtenstern Mór dr.* a prágai, *Rosenbacher Arnold dr.* krakói hitk. elnök, *Placsek dr.* brünni országos rabbi, továbbá *Wilhelm csász. tanácsos*, *Ausch Zsigmond* és *Schimerling S.* államvasuti főfelügyelők, *Horovitz Leó dr.*, *lemergi hitk. elnök*, *Kraszny Miksa*, az *escompt-társaság alelnöke*, *Popper Berthold báró nagybirt.*, *Redlich Károly* bécsi építész-mérnök, *Springer Lajos*, a *Giro-és pénztárgylet prokuristája*. A *Ferencz József-rend* közepkeresztjét kapták: *Gompercz Gyula dr.*, hitk. elnök a brünni keresk. és iparkamara elnöke, *Lieben Lipót* a bécsi tőzsde elnöke. *Vaskorona-rendjelet* kaptak: *Altmann cs. tan.*, az *Unio-bank igazgatója*, *Moravetz kormánytanácsos*, *Porthelm József*, a prágai zeneegyesület elnöke, *Rosenthal Leonhard*, a *Mercur elnöke*, *Tauszig Zsigmond*, főépítő-tanácsos, *Weisshut Adolf*, az *Union-bank igazgatója*. *Csász. tanácsosi czímet* nyertek: *Lieben Tivadar*, a bécsi hitközség titkára, *Charas dr.*, a bécsi mentő-egyesület elnöke, *Luzatto Aron dr.*, bécsi városi t. orvos, *Herzka Henrik dr.*, isli orvos, *Stuckart Mór* rendőrségi főbiztos, *Tittinger Lajos* birodalmi és tartománygyűlési képviselő. *Kormánytanácsos czímet* kapott; *Wiesmeyr Alajos*, az osztr. hitelintézet prokuristája. *Koronás arany érdemkeresztet* kaptak: *Mühsam Sámuel dr.* gráci, *Unger Jakab dr.* iglaurabbik.

— **Fürst Jakab.** Nagyon egyszerű név, de sok a foglalatja és mi fő, egész tartalmát viselője szerezte. A munka, becsületes törekvés adott módot arra, hogy e név kiemelkedjék a mindennapiság köréből s azok közé kerüljön, amelyek előtt tisztelettel emelünk kalapot. A polgárember csak kalapot emelhet, de az ország atyja, a királyi könyvbe iratja azokat, akiket különösen meg akar becsülni. A királyi könyvbe a nemesek kerülnek, az ország kitűnőségei. A múltban harci érdem, ma a munka az, mi erre képesít; mert a munka is nemesít. A munkának rég nemesítettje volt Fürst Jakab, az ősmert budapesti nagy-

kereskedő, de a királyi könyvbe csak a napokban került. Ma már ő is ott van a nemzet legjobbjai, történének alkotói közé jegyezve, a hova családjának egyes hozzátartozói és gyermekei régebben kerültek, nem hadi érdemért, de modern polgári erényekért hasznos és nagy dologtevésért.

Abból az alkalomból, hogy a király Fürst Jakabot nemesítette, érdemes e név viselőjénél egy pillanatra megállapodni. 1836-ban született Bátorkeszin, a hol apja gazdálkodó volt és nagy tiszteletben állott egész családjával. A familiát, mely már akkor szorosabban fűződött a magyar földhöz, mikor ez zsidóhitűnek még nehéz dolog volt, földi javakkal bőven megáldotta az Úr. E földi javak azonban tetemesen megcsappantak, sőt eltűntek a szabadságharc nagy napjaiban, a melyek a Fürst-család több tagját a magyarság ügyének védelmére szolgáltattak. Otten voltak testvérek. Fürst Jakab a vagyon megmaradt részét 1851-ben testvérei kezén hagyta, ő maga pedig feljött a fővárosba, hogy itt existenciát és új élethivatást keressen. A *Friedmann L.* és társa nagykereskedő cégébe lépett és ott 11 évig maradt. Megtakarított pénzéből, mely sok nem lehetett, 1862-ben alapította meg nagykereskedését. A nagy szorgalom, a kiváló képesség és az üzleti szoliditás élénk érzéke, mely pályáján elősegítette, midőn a maga kezére dolgozott, még fokozottabb mértékben keresett benne megnyilatkozást. *Krausz Mayer* fölismerte benne a »kapitalist« és hozzá adta leányát, a különben is nagyon szemre való ifjúhoz. Azóta egyre delelő felé halad sorsának csillaga, s ma a legnagyobb csodákteltő kézműáruház-tulajdonos Budapesten s a késmárki vászen- és pamut-fehéritő gyár tulajdonosa.

Egész pályájára erős magyar érzelme vet fényt, sőt cselekedetei rugója is legnagyobb részben az a veleszületett erős magyar érzése volt. Minden nagyobb vállalkozásában megvan a magyar érdekek ideális vonása. Azon kezdte, mihelyt sulya volt szavának, hogy Magyarország kereskedelmét függetlenítsük Ausztriától. Mikor ő ezt a jelszót kimondta, akkor Magyarország még csakugyan gyarmata volt Ausztriának. A bécsiek nem Bécsbe telepített váltót el sem fogadtak, minélfogva sok haszontalan pénz, évente másfélmillió forint, ment külföldre. Fürst az ellen mozgalmat indított és nem nyugodott addig, még a váltók Budapesten is nem voltak telepíthetők. Hogy mi mindent tett ő még ezenkívül, azt bajos volna itt most rendre méltatni. Alkotásainak és tisztségeinek felsorolása különben is eke-ebben szólnak minden méltatásnál, mely Fürst Jakab munkában tett életét kívánná megismertetni.

A munkáinak ez a nemesített férfia megteremtette a hitelezői védőegyesületet, amelynek elnöke, létrehozta a magyar tudakozó- és inkassó egyesületet, amelynek szintén elnöke, megteremtette a keresk. alkalmazottak betegsegítő egyesületét és a keresk. betegsegítő pénztárt, amelyeknek elnöke. Ő pendítette meg a magyar utazókereskedők egyesületének tervét, amelynek ig. tagja. Beltagja továbbá a budapesti keresk. és iparkamárának, a magyar keresk. Muzeumnak főnállása óta végreh. biz. tagja, az osztrák magyar bank bíráló biz. tagja. Közgazdasági érdemei közül említendő még, hogy kereskedelmi összeköttetést ő keresett először a balkán államok felé és a magyar kézműáru kereskedelemnek ő szerzett ott jó hírnevet. Ő volt az, aki a cseh gyárosokkal közbenjárt, hogy a magyar malomipart megvédjék az azelőtt divott támadások ellen és ő indított mozgalmat az iránt, hogy az idegen kereskedőket is megadóztassák.

A felsorolt közgazdasági és humanitarius tevékenység még nem minden. Nemcsak számos egyesületnek és

testületnek, melyek gazdasági és jótékony czélokra szolgálják igazgató és vezető tagja, hanem a főváros képviselőjének is tagja és mint felekezeti fia is kiváló. Helye van a pesti hitközség választmányában és több felekezeti jótékonycélu egyesületünkben. Erős felekezeti érzése nagyobb áldozatokra készíti sőt, ha kell megfelelő akcióitól sem riad meg. Így pl. midőn a nyolcvanas évek elején először volt Oroszországban zsidó-üldözés, igen tekintélyes summát gyűjtött a földönfutók számára. Sőt minde sok tennivaló mellett még cikkirásra is marad ideje s mint ilyen a magyar kereskedelem függetlenítése mellett szokott lándzsát törni. Ennyi munka Fürst Jakobot annyira megnemesítette, hogy attól a király elismerése sem maradhatott el. A Fürst család különben is majdnem csupa nemesekből áll. A kitüntetett apósa Megyeri Krausz Mayer volt, sógorai Megyeri Krausz Lajos és Gelsei Guttman Vilmos, veje Jánosi Engel Gyula, fia domonyi Brüll Miksa leányát vette el. Egyik leánya pedig Kramer Leo, ösmert vasiparos neje.

— **Másfélmillió alapítvány.** Említettük már, hogy gereuti Hirsch Klára báróné, a nagy emberbarát özvegye bécsi jótékonyági irodája állandósítására, a császári jubileum alkalmából másfélmillió forintot alapítványt tett. Az alapítvány ő felségétől megkapta az engedelmet, hogy »császári jubileumi jótékonyági alap« címet viselhesen. Az alapítvány a héten alakult meg. Czélja, tudvalevőleg, iparosok és kézművesek támogatása kamattalan, kis részletekben törlesztendő kölcsönökkel, avagy indokolt esetekben ajándékkal is.

— **20 000 forint.** Néh. *Fornheim* Dávid, az újpesti hitközségnek volt előkelő tagja, akinek elhunytát a napokban jelentettük, különféle felekezeti jótékony czélokra 20,000 forintot hagyott. Az örökösök a végrendelet végrehajtójául *Venezianer* Lajos dr. újpesti főrabbit nevezte ki.

— **A berlini hitközségi választások eredménye** nehezen volt megállapítható, mert 6153 szavazócédulából kellett a tényeket megállapítani. Választandó volt 11 rendes és 10 póteljárósági tag. A liberalisabb irány győzött. A tizenegy rendes előjárósági tag mind ennek az iránynak a híve. Az új előjárók ezek: rendes tagok: *Mannheimer* Mór bankár, *Sachs* Lajos városi biz. tag, *Sachs* Leonard kereskedő, *Weigert* Miksa dr. városi tanácsnok, *Geiger* Lajos dr. tanár, *Mosse* Rudolf kiadó, *Minden* Georg dr. syndicus, *Blaschke* S. dr. tanár, *Loewe* E. tartománybírói tanácsos, *Friedlaender* Gyula Márton keresk. tanácsos, *Mayer* F. Albert kereskedő. Póttagok: *Löwenthal* Willibald kereskedő, *Veit* Sámuel dr. ügyvéd, *Levy* Benas kereskedő, *Mayer* Adolf kereskedő, *Jastrovitz* dr. egészségügyi tanácsos, *Landau* dr. tanár, *Bodenstein* Gyula tájképfestő, *Sachs* Izidor igazgató, *Izrael* Berthold kereskedő, *Berlin* Oszkár kereskedő. Az utóbbi hat póttag konzervatív párti.

— **A bécsi hitközség vezetői.** A bécsi hitközségben most megejtett választások alkalmával az előjáróság tagjai a következők lettek: *Goldschmid* Tivadar lovag, építész, *Grünfeld* József dr., egyetemi m. tanár, *Hirsch* Mór csász. tan., *Horner* Emil, a Rothschild-ház prokuristája, *Mises* Arthur főmérnök, *Reitlinger* Gyula gyáros, *Spitzer* Márkus dr., ügyvéd, *Stiassny* Vilmos építész. Póttagok, *Rappaport* Bennu dr., pénzügyi főtanácsos, *Simon* Dávid, polgári iskolai igazgató.

— **Iskolaavatás.** A nyitrai hitközség f. hó 8-án avatta föl új iskoláját. Az ez alkalommal rendezett ünnepség a következőleg folyt le: a XXX. zsoltárt elénekelték a főkantor, mire *Engel* József hitk. elnök szép beszéd kapcsán átadta az iskolát az iskolaszéknek, melynek nevében *Munels* Lajos dr. hatásos megnyitó beszédet mon-

dott. Erre *Himmler* Miksa dr. rabbi, hitk. titkár felavató beszéde következett, *Stark* Samu igazgató-tanító pedig az iskola múltját ösmertette. Az ünnepséget a Hymnuszszal rekesztették be.

— **Az oroszországi zsidó közmívelődési egyesület,** mely világi ismeretekhez akarja az orosz hitfeleket juttatni, most teite közzé mult évi működéséről szóló jelentését. Az egyesületnek 2326 tagja van. Bevétele 89.547 rubel, kiadása 85.200 rubel volt. A kiadásokból 31091 rubel főiskolai, 7683 rubelt gimnáziumi és 4216 rubelt elemi és ipariskolai növendékek támogatására fordítottak. A pétervári iskolákat 14.980, a vidékieket 14.127 rubellel támogatták, míg körülbelül 14000 rubelt munkaképtelen tanítók és irodalmi művek kiadásának támogatására fordítottak. Az egyesület történelmi osztálya az 1540—1600 évekre vonatkozó 343 drb történelmi okmányt adott ki. Tessék, még Oroszországban is milyen szépen tudnak dolgozni azok, akik akarnak.

— **A nagykanizsai hitközség iskolaszéke** a napokban alakult meg. Elnökké *Rothschild* Gyula drt, alelnökké pedig *Schwarz* Adolf drt választották meg.

— **A zólyomi hitközség** a mult hó végén ejtette meg új három éves ciklusára szóló választásait, még pedig minden nagyobb mozgolódás nélkül. A választó közgyűlésre a hitközségnek helybeli és vidéki tagjai nagy számmal jelentek meg. *Kun* János elnök, mielőtt az előjáróság és képviselő megbízását visszaadta volna a választók kezébe, a hitközség életében előfordult nevezetesebb eseményekről beszámolót tartott, amely általános tetszéssel találkozott. Ezután *Heller* József azt indítványozta, hogy a volt elnököt, *Kun* Jánost, a hitközségi élet fejlesztése körül tanusított munkásságáért és ennek eredményeiért válaszzák meg újból elnökül. Az indítványt nagy tetszéssel fogadták. Miután ezt, a megbízást újból elfogadván — az elnök megköszönte, az előjáróságot és képviselőtestületet egyhangulag választották meg. Az előjáróság maradt a régi, csak a képviselőtestületbe került be két új tag.

— **A pécsi izr. »biblia-társaság«** mint tavaly az idén is fölolvasó ciklust tart, élébe vágván így az I. M. I. T.-nek, mely erre kifejezetten vállalkozott. Az első fölolvasás Pécsen f. hó 4-ikén volt. *Perls* Armin dr. főrabbi ez alkalommal a biblia irodalmáról és hatásáról értekezett, majd szabad előadásban az ékirást fejtegette. A második fölolvasás f. hó 18-ikán lesz. A jövő január hónapra szintén két fölolvasás van tervbe véve.

— **Leányegyesület.** Egy új fajta leányegyesület alakítottak a veszprémi zsidó lányok. Másutt nem ritkaság az ilyen — de nálunk még újdonság-számban megy az, ha Sárón rózsai irodalmi szórakozás czéljából állanak együvé, nem olyan irodalmi szórakozás czéljából, minőt világi, nem ritkán selejtes, irodalmi élvezetek nyujtanak, hanem olyanok végett, aminőknek forrása a hitélet. A veszprémi leányegyesület elnökévé *Sándorfy* Margit kisasszonyt, az izr. iskolaszéki elnök szemfényét, választották meg lelkes társnői.

— **A pécsi tápintézetet,** melyet a nőegyesület vezet, a mult hó végén nyitották meg újra. A megnyitás alkalmából *Perls* Armin dr. főrabbi ünnepi beszédet mondott. Az első napon 85 szegény gyermek vette igénybe a tápintézet jótéteményeit.

— **Veszprémi hitközség** f. hó 4-iki ülésén főrabbi, *Kiss* Arnold dr. fizetését 300 frttal fölemelte. A praktikus elismerésre a veszprémiek poeta-papja nagyon rászolgált avval a működéssel, mely nem csak személyének, hanem — ami lényegesebb — állásának is nagy tiszteletet szerzett, úgy a hitközségben, mint az ezen kívül

álló társadalmi körökben. Kiss Arnold dr. nekünk régi kedves munkatársunk és mai számunkban is gyönyörű ünnepi cikket közlünk tőle.

— **Császári kórház.** A karlsbadi zsidó hitközség az osztrák császári jubileum alkalmából »Ferencz József császár kormány jubileumi kórház« czimen új jótékony alkotást létesített. A kórház czéljára *Hirsch* báróné és *Rothschild* báró egyenkint 40,000 frtot, *Guttman* testvérek és *Goldschmidt* (Paris) egyenkint 10,000 frtot és *Springer* Miksa báró 5000 frtot adományozott.

— **Az első zsidó árvaház Olaszországban** csak most létesül. Megteremtését néh. özv. *Atthias* Regina asszony végrendelete tette lehetővé, mely e czélra 300.000 lirát juttatott.

— **Haláleset.** A 82 éves dr. *Glück* Henriket, a főváros egyik legrégebb orvosát és a szabadságharc volt egyik honvédezedredorvosát nagy gyász érte e héten. Aldott lelkű nejétől, született *Angel* Fannytól, kivel 49 évet töltött valóban boldog frigyben, folyó hó 6-ikán reggel hirtelen választotta el a könnyörtelen halál. A nemes urnó életét, kit anyji szegény sirat, szívszélhűdés oltotta ki 76 éves korában. A temetés 7-ikén délután folyt le, melynél, tekintettel különösen arra, hogy az elhunytban édes anyját siratja *Glück* Tivadar, a pesti izr. hitközség központi hivatalnak érdemes főnöke, — jelen volt *Kohner* Zsigmond elnökkel az élén a hitközségi előjáró-ág és választmány, számos testület küldöttei és beláthatatlan sora a család barátainak és jóakaróinak. Dr. *Kohn* Sámuel főrabbi megható gyászbeszédben méltatta az elhunyt édesz-chajil erényeit, míg a gyászimákat *Lazarus* Adolf tanár adta elő nagy karral.

— **Mi a zsinagóga?** Erre a kérdésre nagyon furcsa feleletet adhatna a kolozsvári orth. hitközség főkántora, ha gondolkoznék felőle. Ez az ur, *Bernstein* Izidor a neve — a zsinagógát koncert teremnek nézi, ahol *belépti díj mellett* — felnőtteknek 1 koronáért, gyermekeknek 20 fillérért árulja a művészetét. Igaz, hogy jótékony czélra teszi, de a hazafias czélt művészete jóvedelmére csak felerészben ismeri el illetékesnek. A zsinagógai koncert (chanuka ünnepélyen) *belépti díj mellett* a legmerészebb ujtás, olyan, minőt »neolog« hitközségben egyetlen kántor sem merne magának megengedni. Nem is hinnék el, hogy erre a merészségre orthodox főkántor vállalkozott, ha előttünk nem volna a piros papíron kiabáló meghívó és tudósítók levele, mely arról ad hirt, hogy a zsinagógai koncertre *belépti díj mellett* hivogató piros czédulákat Kolozsvárott hordárokkal utcásarkokon is osztogattatta az orthodox főkántor. Fura egy főkántor, fura egy orthodox.

— **Orvosi jubileum.** *Neumann* Jónás dr. dombóvári körorvos a napokban töltötte be orvosi működésének negyedszázadját. *Nagy* István járási főszolgabíró kezdeményezésére az alkalomból a dombóvári közönség melegen ünnepelte a közszeretetlen álló orvost. Folyó hó 4-ikén a délelőtt folyamán a különböző testületek és egyesületek tisztelegtek a jubilansnál; délben pedig társaslakoma volt, amelyen a helyi és környékbeli társadalom színe java találkozott. Az ünnepi szónok *Rolf* Aladár dr. ügyvéd volt, aki után *Nagy* István főszolgabíró méltatta *Neumann* Jónás dr. érdemeit, humanitárius tevékenységét. Pohárköszöntőt mondtak még *Döry* Jenő urad. nagyhérlő, *Paal* J. zsef urad. felügyelő, *Szigeti* Gábor dr. kir. tan. a kaposvári közkórház főorvosa az orvosikar nevében, *Reich* Oszkár szolgabíró, *Reiner* Adolf és mások, kik mind a jubilans önzetlenség és ember-szerető tevékenységét ünnepelték.

— **A bécsi zsidó gyermekóvó-egyesület** most adta ki 55-ik évi jelentését. Az egyesület e szerint a lefolyt évben 324 gyermek gondját viselte, a kik közül naponta átlag 104-et ingyen étellel látott el. Az egyesület óvodájában 17-en gyermek-kezelésnek képezték ki magukat, a kik közül 10 katolikus.

— **Szép alapítvány.** *Askanasi* L. asszony Odeszszában az ottani zsidó-kórház sebészeti osztályának létesítésére és felszerelésére 80,000 rubelt adományozott.

— **Érdekes áttérés.** *Cahn* Gusztáv költőnek, ismert párisi hírlapírónak neje áttért a zsidó hitre. A Fronde nevű francia ujság tudósítója ez okból meginterjuvotta a zsidó költő nejét, s azt kérdezte, hogy 9 évi házasság után, hogy jutott eszébe éppen most térni át a zsidó hitre. *Cahn* né azt felelte, hogy olyan időben, midőn Franciaországban az antiszemizmusz nagy arányokat öltött, nem lehet más vallása, mint a férjének.

— **A palesztinai zsidó bevándorlási tilalom.** Irtuk, hogy a cijonista megoldások folytán a Palesztinába való bevándorlást a török kormány zsidóknak megtiltotta. Ezen tilalom, amiről már szintén megemlékeztünk, az angol nagykövetet és Németország meg Franciaország képviselőit arra készítette, hogy ellene tiltakozzanak. A tiltakozáshoz most az Egyesült Államok konstantinápolyi követe, *Strausz* Oszkár is hozzájárult. Az együttes eljárástól a tilalom megszüntetését, de enyhítését minden esetre várják. Majd elválik.

— **Földmívelési egyesületek.** Németországban van egy nagy egyesület, amely a földmívelésre akarja a németországi zsidóságot rákapatni. Ennek az egyesületnek a napokban főkje alakult Hamburgban. — A palesztinai és syriai földmívelő zsidók támogatására alakult németországi »Esra« egyesület a héten Stettinben fők-egyesületet létesített.

— **A német császár kitüntettjei.** A német császár szentföldi uija alkalmából két konstantinápolyi hitfelünetet is kitüntette. Az egyik *Dalmedigo* Moise bey, tengerészeti első tolmács, aki a koronarend másodosztályu jelvényét, a másik *Ruzzano* Dávid effendi, a ki koronarend negyedik osztályu jelvényét kapta.

— **A jövő pozsonyi egyetem javára** hagyta tekintélyes vagyonát a múlt héten Pozsonyban elhunyt *Kitzeer* Jakab, a pozsonyi hitközség egyik volt jámbor tagja.

— **United Hebrew Charities.** A new-yorki zsidó jótékonyági egyesületek szövetsége munkáságának arányairól képet nyújt ez a tény, hogy az utóbbi időben 19041 segélykérvényt intézett el. A kérvényezőök közül 305 személynek utjegyet adott Európába, 643-nak az Egyesült-Államok egyes városaiba, míg 5880 embert állandó keresethez segített.

— **Hebrew Sheltering Guardian.** Árva és elhagyott gyermekek menedékhelye ez New-yorkban, amely a lefolyt évben 885 gyermek gondját viselte. Költségei 220,000 frtra rugtak.

— **Zsidó szövetségi tanácsos.** Oregon állam képviselőháza *Simon* József portlandi ügyvédet az Északamerikai Egyesült-Államok szövetség tanácsába képviselőjeül választotta. A nevezett egyetlen zsidó tagja az előkelő testületnek.

— **Kitüntetés.** *Berliner* A. drt. a berlini Hildesheimer-féle rabbi-iskola ismert történettudósát az olasz király tudományos munkássága elismeréséül az olasz korona rend jelvényével tüntette ki.

—Zsidó tábornok Franciaországban. Velabréquet, a 15-ik francia hadtest tüzérségi iskolájának igazgatóját, tábornokká léptették elő.

— Uj senator. Olaszországban most 30 senatort (főrendet) neveztek ki. Köztük van Levy Ulderico a reggio emiliai tartományi tanács elnöke is.

— Amerikai bevándorlók. 1897 évi szeptember 1-jétől. 1898 évi augusztus 31-ikéig a newyorki kikötőkben 21070 hittelünk szállt partra. Közülök 5450 tovább ment s így 16,615-en telepedtek le Newyorkban egy év alatt!

— Az orsz. izr. tanítóképző ifjusága f. hó 9-ikén Makabeus ünnepet rendezett, melynek műsorát zene-számok, szavalat és fölolvasás töltötte ki. Ünnepi beszédet László Arnold, az önképzőkör ifjusági elnöke mondott.

* Családi és nemesi czimerek, régi festmények javításait, olajfestményeket, művészi kivitelben eszközöl: Linhart Vilmos, arczképfestő műintézete, Budapest, VIII., Hunyady-utca 27. szám (saját házában). Telefon.

M e t u r g e m a n .

(Szerkesztői üzenetek.)

O. r. N. g. Ösmeri, — hogy ne ösmerné? — Ábótnak «Chabib Ádám» kezdetű misnáját Azt olvassuk ott, hogy «óh be kedves lehet az ember a Teremtő előtt, hogy a maga alakjára alkotta; de a kedveltségnek ennél is nagyobb jele az, hogy tudatta véle, hogy a maga alakjára alkotta.» Majdnem ilyen mondanánk, tisztelendő ur, mi is. Szép öntől, hogy orthodox rabbi létére abból az alkalomból magyar beszédet mondott, de még szebb öntől, hogy orthodox rabbi létére ezzel dicsekszik is. Csunya dolog különben a dicsekvés, ebben az esetben dicőség. Annál őszintébben sajnáljuk, hogy szép beszédéről, melyet szives volt be is küldeni hozzánk, ebből az alkalomból még nem emlékezhetünk. Tudja, mit mond Kohelet: »Meg van a maga ideje a kövek gyűjtésének és meg van a maga ideje a kövek szétszórásának.« Măskor magunk kérjük a tudósításokat, most a kéréstől beküldötteket is mellőzzük. Hogy miért, azt könnyen eltalálhatja.

** Mint e lapból látni méltóztatik, szóvá tettük azt a fölolvasást. A szemináriumból kikerült összes rabbikat úgy hamarjában nem is igen tudjuk felsorolni, de úgy körülbelül ez a névsoruk: Dr. Neuman Ede Nagykanizsán, dr. Steinherz Jakab Székesfehérvárott, dr. Barány József Kecskeméten, dr. Rosenstein Mór Nagyikindán, dr. Herzog Manó Kaposvárott, dr. Feldman József Czeglédén, dr. Flesch Armin Mohácson, dr. Partos Sámuel Dunaföldvárott, dr. Schwarz Miksa Egerben, dr. Vajda Béla Nagy-Abonyban, dr. Kecskeméti Lipót Nagyváradon, dr. Enyedí Mátyás Kolozsvárott, dr. Nádaí Gyula Simándon, dr. Klein József Kassán, dr. Rosenberg Ede Ó-Kanizsán, dr. Krishaber Béla Verbász-Kulán, dr. Venetiáner Lajos Ujpesten, dr. Ungar Simon Szekszárdon, dr. Bernstein Béla Szombathelyen, dr. Rudolfer Antal A'só-Lendván, dr. Friedman Dávid Zsolnán, dr. Handler Lajos Lugoson, dr. Lenke Manó Besztercebányán, dr. Löwy Ferencz Nagy-Atádon, dr. Mandel Armin Szigetvárott, dr. Pollak Miksa Sopronban, dr. Singer Bernát Zala-Tapolczán, dr. Rubinstein Mátyás Orosházán, dr. Adler Vilmos Hatvanban, dr. Kiss Arnold Veszprémben, dr. Büchler Sándor Keszthelyen, dr. Schwarz Mór Győrött, dr. Frank József Muraszombaton, dr. Hoffer Armin Szentesen, dr. Singer Jakab Tamesvár-Gyárvárosban,

dr. Kecskeméti Armin Makón, dr. Hevess Kornél Szolnokon, dr. Rosenblüh Jenő Szászvárosban, dr. Wellesz Gyula Csurgón. Mint segédabbik működnek: dr. Weiszbürg Gyula Budapesten, dr. Löwinger Jakab Szegeden, dr. Lichtman Mór Ujpesten. A magyar szemináriumból kikerült és külföldön működő rabbik ezek: dr. Fischer Gyula Prágán, dr. Ziegler Gyula Karlsbadban, dr. Elsas Bernát Königsberg a. d. Wartén, dr. Spira Jakab Mährisch-Ostrau, dr. Goldschmied Lipót Proszniczon, dr. Hoffmann Emil Reichenbergben, dr. Steiner Márkus Bielitzben, dr. Diamant Gyula Vukovárott, dr. Weisz Gábor Károly-Városban. Ugyancsak a magyar rabbiképző intézetben végezték tanulmányaikat dr. Büchler Adolf a bécsi, dr. Schreiner Márton a berlini és dr. Blau Lajos a budapesti szeminárium tanárai. Mint hittanárok a következő szemináriumi rabbik működnek, dr. Krausz Samuel az orszagoi tanítóképző-intézetben; a pesti izr. hitközségnél: dr. Fényes Mór, dr. Braun Salamon, dr. Horvát Dezső, dr. Dékány Géza, dr. Engelsman Izidor, dr. Frisch Ármin, dr. Goldberger Zsigmond, dr. Heller Bernát, dr. Kelen Ferencz, dr. Weisz Miksa, dr. Rappaport Béla. Fiumén dr. Farkas József. — dr. Löw Immanuel Szegeden, dr. Rosenberg Sándor Aradon, dr. Klein Mór Nagy-Becskereken, dr. Szidon Adolf Verseczen, dr. Perlis Armin Pécsen és dr. Seitzman Lajos Hódmezővásárhelyen már rabbik voltak, mikor a magyar szeminárium megnyílt.

P—r. L. Salamon Halévy Alkabez, a «Lechó-dódi» szerzője soha nem is látta Spanyolországot. Nem is látta. «Menót Lévi» című munkájához irt bevezetését Alkabez azzal kezdi hogy ezt a Megillat Eszterhez irt kommentárját purim ajándékkul küldötte mecenásának és édes menyasszonya atyjának, Jiczchak Hakóhennak. Történt pedig ez a dolog — írja maga a szerző — a világteremtés 5289. esztendejében. Most az 5659. esztendőt írjuk, annak tehát, hogy Alkabez vőlegény volt, 370 esztendő, már pedig annak, hogy a zsidókat Spanyolországból kiűzték, 406 éve mult, — hogy «élhetett és dalolhatott» hát, mint kegyed írja, Alkabez spanyol földön? Spanyol szülőktől származott, az bizonyos, de élni nem Spanyolországban élt. Valószínűleg a szentföldi Szafer volt a szülővárosa, ahol Baruch Toledo a már említett, különben kabalával telített «Menot Lévi» című munkája kéziratát megtalálta és 5350-ben, tehát 61 esztendővel megiratása után Velenczében kiadta.

Pelóni. Aki bírói tisztet tölt be, ha mindjárt csak idelglenesen is, és ha csak mint választott bíró is, tartsa szemé előtt a Szentírásnak e szavait: »Kérdezz, keress, kutass, de jól: való, alapos-e az a dolog, történ-e az a gyalázatosság?« (Mózes V. 13 15.) Megcselékedte-e ön ezt, mikor 3-kor érkezett a színhelyre és 4-kor már utban volt hazafelé? A bevádolt hivatalnok tagadott; voltak tanuk kik ellene bizonyítottak, de voltak olyanok is, kik ártatlanságát bizonyították. És ön e dolgon félóra alatt tökéletesen eligazodott volna? De miért is volt olyan sürgős, a szerencsétlen családapát kenyerétől megfosztani? Vallja be, hogy elhamarkodta a dolgot és hadd indíthassanak új eljárást. A tévedés nem olyan nagy szegyen, amilyen bűn esetleg, ha nem is egészen ártatlan, de nem is annyira bűnös embert oly keményen büntetnek. Az iratok szerkesztőségünkben vannak.

Dr. F. P. P. Mesterkelt és erőszakolt módon ne vigyük be a philosophiát a bibliába. Ha ezt akarjuk, ott van Rabbi Sainson Asztropolja, ki ugyancsak az ön által philosophice magyarozott versbe őt vendégoldalas szekernyi görög philosophiát vitt belé. A vers ez: »Ti pedig, az Örökkévaló Istenetekhez fűzvék, éltek mindnyájatok ma«

(Mózes V. 4. 4.) A nevezett szerző már most hosszú bevezetésben 4 féle bölc-észeti nézetet ösmertet az embernek Istenhez való közeledését illetőleg. Nr. 1 szerint az ember egyáltalán nem közeledhet Istenhez. (Miért, azt is megmagyarázzák a kegyetlen bölc-észek, de erre ön nem kíváncsi). Nr. 2 szerint közeledhet, de csak, a halál után, t. i. a lélek, mikor már külön vált a testtől. Nr. 3 még ennél is többet concedál: közeledhet az élő ember is, de nem mindegyik; vannak erre kiválasztottak. Nr. 4 ebből is enged. Közeledhet mindenki, de nem mindig, hanem csak bizonyos alkalmas időkben. Auctorunk szerint Mózes ezt a négy görög nézetet czáfolta a citált versben (Szegény Mózes! mit nem végeztetnek véle.) Még pedig így: »*Ti pedig, az Örökkévaló Istenetekhez fűzvék*« ergo nem áll az első nézet. »*Éltek*« tehát a másik nézet is téves. »Mindnyájatok« nem való tehát a harmadik nézet sem. »Ma« azaz mindig, ergo, meg van czáfolva a 4. nézet is. A kabbalistáknak tetszik tán a ilyen exegesis, a józan versmagyarázattól azonban jól távolra esik tőle. Egyáltalán óvakodjunk attól, hogy a szép és okos bibliai verseken erőszakot kövessünk el.

Nagyvárádon. Nem tesz semmit — azt hiszi — ha tul is teszi magát akár a jom-kipuron is, csak — orthodox legyen. Nem is ros.

T. F. Debreczenben. Zsidóhitű magyar képviselő ez idő szerint 14 van a képviselőházban. Névszerint: Dr. Mezei Mór, dr. Chorin Ferencz, dr. Neumann Armin, dr. Mandel Pal, Weisz Berthold, dr. Visontai Soma, dr. Neményi Ambrus, dr. Rosenberg Gyula, dr. Sámuel Lázár, Wolfner Tivadar, dr. Barta Ödön, dr. Nagy Sándor, dr. Heltai Ferencz, Egyedi Arthur. E képviselők közül dr. Visontai és dr. Barta a függetlenségi párt tagjai, a többi — Chorin kivételével, ki ép most lépett ki a szabadelvű pártból — a szabadelvű párt hívei. A főrendi háznak két zsidóhitű tagja van: Sváb Károly és Bródy Zsigmond.

L. B., Ujvásártér. Nagy istenes háziurát, ki ért valamit a talmudból is, figyelmeztesse Szóte traktatusa 22. a. alatt előforduló következő mondásra: »Milyen bolond is némely ember! Föláll a Tóra tekerése előtt, de nem áll föl a nagy ember előtt, a ki nélkül a Tórárt nem ismernők. Az ön háziura minjant rendezett be házában, hogy reggel és este imádkozzanak nála, de önt, ki egész életet imádkozással és a Tóra tanulmányozásával tölti, kiteszi a házából, mert adósa a házbérrel! —

P—g. 1. Oren (és nem ohren) alatt a délnémetországi zsidók *imádkozást* értenek. »Hast du geort?« azt jelenti: imádkoztál-e? Kézen fekszik, hogy a latin orare (imádkozni) igével van dolgunk, melylyel az ó-németben gyakran találkozhatunk. A zsidó megtartotta a régi formát, a mint hogy az elmaradottabb német zsidó igen sok oly szóval él, melyeket ma már nem használnak, de a miktől ő megválni nem tud. — 2. Hogy mi az illető foglalkozása, nem tudjuk; az örökké jókedvű ifjabb Hombár Mihály (Haaz Pista), kinél kérdezősködtünk, azt felelte, hogy — alperes. Nem valami kedves foglalkozás, azonban azt hisszük, hogy még jobb dolga van, mint fölperesének.

Bánóczy Dénes Most már csakugyan nemsokára föltámasztjuk. Szerettük ám mi is azt a lapot nagyon, még szivesebben adtuk, a hogy ti veltétek. Csakhogy igen sok pénzünkbe került, a minék a fele sem térült meg. (Hej, pedig nekünk nincs ám sok elveszteni való pénzünk!) Most jó papák kezdenek érdeklődni a dolog iránt. Azt mondják, összeállanak, hogy a ti kedves lapotokat hosszú álmából fölkeltsék. Lessük a keltegető kürtszót és mihelyt megcsendül, hirt adunk róla, de nem itt, hanem külön nektek küldendő levelekben.

Figyelő. Tényleg megszegyenítő eset, de végtére is *egy* eset, tán annyi sem, hanem hiszterikus hölgynek a nyilatkozata. Bennünket, kik zsidó felekezeti orgánum létünkre 7 esztendő óta jó katolikus ember nyomdájában dolgoztatunk, ebben az irányban senki elfogultnak nem mondhat. És ez a világért sem tulzott liberalismus, még kevésbbé annak a fitogtatása: hanem a legteljesebb *közömbösség*, ami ezen a téren az egyedüli helyes, az egyedüli jogos. A vásárló, vagy a munkaadó a boltot, a műhelyt nézze, de sohasem a boltost, vagy a műhely tulajdonosát, illetve annak a vallását. Az a zsidó nő tehát, ki azt mondta egy zsidó kereskedésében: »hisz itt sem olcsóbb, miért jöttünk hát zsidónak a boltjába?« igazán megérdemelné a megbélyegezést ha meggondolt beszéd lett volna és nem — mint már mondtuk — hysteria. Mi magunk is megfordultunk abban az üzletben (Női különlegességek áruháza Bécsi-utca 6. sz. Tulajdonos: Feldmann Sándor.) és meggyőződünk, hogy gazdag választás, az áruk finomsága és a lehetőségig leszállított árak dolgában egy európai stülű üzlettel van dolgunk, mely a vevőt mindenképen kielégíti. Ha azonban helytelen, különösen zsidó részéről helytelen, hátrányul betudni a zsidó kereskedőnek az ő zsidóságát, hiba másrészt fölkeresni *azért, mert zsidó*. Mint mondtuk, e tekintetben a legteljesebb közömbösség a helyes. Ön plane még tovább megy és azt mondja, hogy tömegesen azért vásároljunk abban az üzletben, mert a tulajdonos felesége oly férfunak a leánya, ki hajdan érdemeket szerzett magának a hitközség körül. Ilyen motívumokat nem szabad belevegyíteni a dolgokba.

**Legismeretesebb
magyar
gyártmány.**

Gőzcséplők

Minden az összes gazdasági gépszakmába vágó
felvilágosítással és tanácssal,
ugyszintén
általános árjegyzékkel
vagy részletes

költségvetéssel,

szívesen és díjmentesen szolgál.

Első Magyar Gazdasági Gépgyár
részvény-társulat.

Gyártelep: Budapest, külső váci-út 7. szám.

— Üzire ügyelni tessék! —

* Az Athenaeum nagy képes naptára. A régi kötetekhez hasonlóan gazdag tartalommal, immár a negyvenedik évfolyamban jelenik meg az Athenaeumnagy képes naptára. Naptáraink legelisejének szokás mondani ezt a naptárt és valóban meg is érdemli ezt az elnevezést. Gondosan szerkesztett czimtár, élvezetes és tanulmányos cikkek egész tömege, az év bő krónikája teszik ennek a naptárnak a kiválóságát, melynek fokozásához hozzájárul a szépirodalmi rész. Ez utóbbiban az 1899-re szóló kötetben Kóbor Tamástól, Pekár Gyulától, Bársony Istvántól, Abonyi Árpádtól, Bret Hartától és Szöllőssi Zsigmondtól találunk elbeszéléseket, Endrődi Sandortól pedig szép költeményt Erzsébet királynéről. A tartalmas naptár ára 1 ft.

* Mucsai naptár. A Borsszem Jankó naptára, a melyet inkább nevezhetünk élczes évkönyvnek, az 1899. évi »Mucsai naptár« czimén jelent meg. Ezuttal tehát a mucsai özvegy a főszemély, a kinek alakja körül a naptár közleményei csoportosulnak. A főközlemény özv. Kuczoráné életrajza. A sok élczes és a pompás illusztrációk bizonyára ép annyi hivatást szerezni a Mucsai naptárnak, mint a mennyivel elődei kérkedhettek. Ára 1 forint.

Közgazdaság.

* Magyar Hitelszövetkezet. Az e név alatt a Fővárosi Bank részvénytársaság által életbeléptetett szövetkezet, melynek hirdeteménye jelen számunknak hirdetési rovatában olvasható, a hozzácsatlakozó tagoknak azt a nagy előnyt nyújtja, hogy támaszkodhatván a Fővárosi Bank részvénytársaságra minden hiteligenynek azonnal és kulánsan felelhet meg s tekintettel arra, hogy vezetése a Fővárosi Bank részvénytársaság irodahelyiségeiben történik, csekélyebb kiadással képes dolgozni ami magában véve a prosperálásnak valószínűségét helyezi kilátásba.

* A kőbányai polgári serfőző részvény-társaság a napokban tartotta VI. évi rendes közgyűlését. Pósch Gyula elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv vezetésével a társulat jogtanácsosát, Wittmann Mór dr. ügyvédet bizta meg. Az igazgatóság jelentését egyhangúlag tudomásul vették, az osztalékot az igazgatóság indítványához képest 4 ft, 50 krajczárban állapították meg, mire elnök tudomásul hozza, hogy az osztalékot az V. számú szelvény ellenében mai naptól fogva fizetik ki. A kisorsolt igazgatósági és a leléptett felügyelő bizottsági tagokat újra megválasztották. A felügyelő bizottságba azonfelül új tagként Tenczer Pál urat választották be.

* Érdekes látogatója volt november 30-án a gróf Eszterházy Géza féle cognac-gyárnak, mely most már keletre is sikeresen exportál, *Abdullah Ben Sayd-Tarik* tifliszi kereskedő személyében, ki európai üzleti útjában Budapestre is betért, hogy többek között nevezett gyár lőképviseletét megismerje magának. *Sárkány Arnold* vezérigazgató ama kérdésére, hogy miképen fogja összeegyeztetni a nagy mennyiségben vásárolt cognac eladását a Korán tilalmával, mosolyogva válaszolt a barna kereskedő: »Italnak tilos, de hát segítünk magukon s recipén iratunk cognacot a doktorral.«

A miskolci »Chewra Kadisa« előljáróságától.

Pályázat.

A miskolci Chewra Kadisánál elhalálozás folytán megüresedett jegyzői állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Az állással 700 ft évi fizetés, természetbeni lakás és a szokásos mellékjövedelem jár.

Feltételek: A magyar és német nyelv teljes birása, a héber tudományokban, a kettős könyvvitelben és levelezésben való jártasság, legfeljebb 30 éves életkor, szennytelen előélet és erkölcsi magaviselet.

Mindezek a folyamodványban igazolandók.

Nőtlenek előnyben részesülnek.

A jelöltek kötelesek magukat esetleges próbaműködésnek alávetni.

A folyamodványok f. 1898. december 15-ig alólírott elnökhöz küldendők, a ki esetleges kérdezősködésekre fölvilágosítással szolgál.

Miskolcz, 1898. november 13-án.

Schwarz Herman,
elnök.

HIRDETÉSEK.

Óvadékképes könyvelő,
perfekt magyar levelező, oly állást keres, hol a szombatot és az ünnepeket megtarthatja.
Szives megkeresések »H. B.« jel. alatt e lap kiadó-hivatalába (Budapest, V., József tér 10. sz.) kéretnek.

Nem felekezeti polgári iskolán + + + +
+ + + + + kifogástalanul működő

zsidó vallásu igazgató,

aki elemi-, felső-, nép-, polgári, valamint a felső kereskedelmi iskolákra van tanképesítve és a héber tantárgyakban jártas,

➡ nagyobb zsidó hitközségnél ➡
őhajt megfelelő alkalmaztatást.

Szives jelentkezés e lap kiadó-hivatalába (Budapest, V., József tér 10. sz.) intézendő »Kiváló tanférfi« czimére.

„STAR“

ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG, LONDON.

— Alapított 1843-ik évben. —

Érvényben levő biztosítások:

415.515,300 korona.

Biztosítási alap:

109.519,017 korona.

Az 1894-ik évben az utolsó öt évi időszakra nyeresemény-osztalék fejében a biztosított felek közt

12.800,700 korona

osztott szét.

Bármely módozat szerinti életbiztosításokat legolcsóbb díjak és legkedvezőbb feltételek mellett felvesz és felvilágosítással készségesen szolgál

A MAGYARORSZÁGI VEZÉRIGAZGATÓSÁG
BUDAPEST, TERÉZ-KÖRUT 20
ORMOS FELIX, vezérigazgató.

Referenciát ad a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank.

HIRDETÉSEKET

jutányos áron elfogad

EGYENLŐSÉG

KIADÓHIVATALA.

Hirdetmény.

A Fővárosi Bank Részvény-Társaság által alapított és patronizált, s egyelőre ezen bank által vezetett

MAGYAR HITELSZÖVETKEZET

==== V., Erzsébet-tér 1. ====

első évtársulata, mely ma máris több mint ezer részjegyből áll, 1899. január 1-én veszi kezdetét.

Minden részjegyre 4 éven át hetenként egy korona fizetendő be, e szerint egy részjegy a 4 évi időszaknak lefolyása után 208 koronát fog kitenni, mely összeg akkor a felszaporodott nyereséggel együtt a részjegytulajdonosoknak készpénzben fog visszafizettetni.

Minden tagnak jogában áll részjegyenként 200 koronát, illetve 2 év után további 100 koronát, összesen tehát 300 koronát kölcsön kérni, melyet az illető, a mennyiben részjegy befizetéseit rendszeren teljesíti, s a kölcsönkamatokat pontosan fizeti, a 4 évnél leforgása előtt nem tartozik visszafizetni és azután részjegyeire való befizetéseivel törleszheti. A megszavazott kölcsönösszegekből a coulansan számított kamaton kívül egyéb díj nem jön levonásba, minthogy az alapszabályok biztosítékalapot nem ismernek.

Ezen szövetséget nagy előnyei, amelyek a hozzávaló csatlakozást különösen ajánlják, abban keresendők, hogy támaszkodhatván a Fővárosi bank részvény-társaságra, minden hitelkérelemnek azonnal megfeleljen és a külön kezeléssel járó nagy kiadásokat, legalább az első időre, megtakarítani fogja.

Belépési nyilatkozatokat f. év végéig átvesz a Fővárosi bank részvénytársaság.

Tagok, kik 1899. január 1-je után lépnek be, a január 1-től való befizetéseket egyszerre tartoznak teljesíteni.

Budapest, 1898. december 9.

Magyar Hitelszövetkezet.

A legkiválóbb orvosi kapacitások

legmelegebben ajánlják az

Esterházy Cognacot.

Mindenütt kapható.

KOHN ARNOLD

gazdag sirkőraktárát

Budapest, Károly-körút 15. sz.

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkőállítás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezeskedik a cég jó hírneve.

→ Szombaton és ünnepnapokon zárva. ←

Cs. kir. szab. déli vaspálya-társaság.

7410/A. 1898.

A 156 darab 4%-os kötelezvénynek 1898. évi december hó 1-én történt tizenegyedik nyilvános huzásnál a következő számok huzatak ki:

I. 2000 márkás kötelezvények:

52101—52125-ig, 25 darab

II. 400 márkás kötelezvények:

27901—28000-ig, 100 darab

42001—42031-ig, 31 „

131 darab.

A kihuzott 4%-os kötelezvények visszafizetése 1899. évi május 1-től fogva történik, mely naptól megszűnik a kihuzott kötelezvények kamatoztatása.

A fizetések a következő pénztáraknál eszközöltetnek:

Bécsben: a társaság számvevőségénél;
 > a cs. kir. szab. osztrák keresked. és iparintézetnél;
 > a cs. kir. osztrák általános földhitelintézetnél;
 Budapesten: a magyar általános hitelbanknál;
 Triesztben: a cs. kir. szab. osztr. ker. és iparintézet fiókjánál;
 M/m. Frankfurtban: Rothschild M. A. és fiai uraknál;
 Berlinben: Bleichröder S. úrnál;
 > a leszámítoló társaság igazgatóságánál;

Lípcében: a német általános hitelintézetnél;
 Drezdában: a német általános hitelintézet fiókjánál;
 Hamburgban: az észak-német banknál, Behrens L. és fiai uraknál, Warburg M. M. és fiai uraknál;
 Baselben: Speyer és Társa uraknál;
 Zürichben: a svájci hitelintézetnél.

Bécs, 1898. évi december hó 1-én.

Az igazgatótanács.

Az „Erzsébet” Gőzmalom Társaság BUDAPESTEN,

mely a »PANNONIA« gőzmalom átvétele óta, a husvétli lisztek gyártását folytatja, ajánlja a husvétkor használatos lisztfajtákat

megfelelően

a budapesti gőzmalmok eredeti lisztszámainak, melyek az itteni rabbinátus és különösen főtisztelendő **Pollák Lipót** rabbi úr

szigoruan rituális

fölügyelete alatt készítettnek.

Szives megrendelések a legolcsóbb napi árak mellett fogantatosittatnak.

Czim: „ERZSÉBET” Gőzmalom Társaság Budapest.

A magy. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 8390 számú rendelete folytán állami ellenőrzés alatt álló:

Katonai előkészítő-iskola

BUDAPESTEN, V., Nagykorona-utca 13. sz.

Igazgató: **FISSENGER** százados.

Alapított 1868-ban.

Eddig 3203 hallgatója.

1899. január 2-án kezdődik a 6 havi előkészítő-tanfolyam az egyéves önkénteségi képesítő-vizsgálatra.

Prospektus és fölvilágosítás ingyen. — Beiratás naponként délután 4—6 óráig.

A t. közönség sziveskedjék ezen 30 év óta főnálló, jónak bizonyult intézet czimét az újabb próbavállalkozások czimétől — saját érdekében — jól megkülönböztetni.

MOST JELENT MEG

A Szeszforgalmi, Czukor- és Sörfogyasztási-Adók Rendszeres Ismertetése.

Irtá: Hoffmann Mihály Miksa, az »Adóügyi Szaklap« szerkesztője.

Boltí ára: füzve 2 frt 50 kr. — Díszesen kötve 3 frt.

Megrendelhető: »Az Adóügyi Szaklap« kiadóhivatalánál, BUDAPEST, Andrassy-út 6. sz. — Ugyanott rendelhető meg:

1. Az »1899. évi Adóügyi Zsebuaptár«, a mely díszes vászonkötésben (Notes alakban) 400 oldal terjedelemben, naptárral, határidőjegyzékkel és betűsoros útmutatóval ellátva jelent meg, az összes adó- és illetéktörvényeket és rendeleteket dióhéjban foglalva ismerteti és magyarázatokkal látja el, amiért is ezen csinos zsebkönyv valóságban kincses fűrészt képezend minden pénzügyi és közigazgatási tisztviselőnek, közjegyzőnek, ügyvédnek és minden adófizetőnek. Boltí ára 1 frt 50 kr.

2. Az »Illeték Egyenérték ismertetése«, javadalmak, alapítványok, egyházi és világi községek, egyesületek stb. részére. — Népies kiadás. Irtá: Róka József, magy. kir. pénzügyigazgató helyettes. Boltí ára 30 kr.

3. Az »Új Műbortörvény« a kereskedelemügyi magy. kir. miniszternek 53750/1897. számú rendelete, illetve végrehajtási utasítása. Ára magyar kiadásban (38 oldal terjedelmű füzet) 50 kr., német kiadásban 70 kr.

4. Az »Italadó és Italmérésijog Ismertetése.« Ára 2 frt. Irták: Osváth Imre, királyi törvényszéki bíró és Hoffmann Mihály Miksa, szerkesztő.

5. »Pénzügyminiszteri Rendeletek és Döntvények gyűjteménye.« Ára 2 frt. Szerkeszti: Hoffmann Mihály Miksa.

6. A »Szeszalkohol, Hordóürméret, Szőlőcsefze, Borital« adóátszámítás táblázati könyv. Ára 1 frt 50 kr. Szerkesztette: Hoffmann Mihály Miksa.

7. Mennyi szeszt és mennyi vizet kell felhasználnunk a különféle foktartalmu palinka készítéséhez. E táblázati füzet ára 50 kr.

8. Az »Adóügyi Szaklap« Budapest, Andrassy-út 6. sz., melynek előfizetési árai egy évre 6 frt, fél évre 3 frt 50 kr. negyedévre 2 frt, előfizetőinknek minden adó- és illeték-ügyben a legalaposabb és legmegbízhatóbb felvilágosításokat és tanácsadásokat adja teljesen ingyen. — Kivánatra levélileg.

CSELEDEKNEK

megbetegedés esetében való kórházi ápoltatását

elvállalja, még pedig egyleti költségen és minden mellékdíj felszámítása nélkül, csupán

csak **1 frt 50 krért** évenként

a »ZION« jótékonyági egyesület

VII, Erzsébet-körút 26. — (Telefon 50—49.)

AZ „ANKER”

élet- és járadék-biztosító-társaság.

Igazgatóság:

BÉCS, I., Hoher Markt 11.

»ANKER-HOF.»

Magyarországi vezérképviselőség:

BUDAPEST, Deák-tér 6. sz.

»ANKER-UDVAR«

a társaság saját házaiban.

Társasági vagyon ..... 117 millió korona

Biztosítási állomány ..... 472 » »

Eddigi kifizetések összege 192 » »

Megtámadhatlan kötvény.

Méltányos feltételek.

Hadműködésünk biztosítása háboru esetére pótdíj nélkül.

Nagy nyereményosztalékok.

Előnyös gyermekbiztosítások.

Prospektussal és fölvilágosítással szolgál a fenti magyarországi vezérképviselőség, hová ügynökségek iránti ajánlatok is intézendők, valamint a társaság ügynökei.

KÉ**PES CSALÁDI LAPOK.**

Szerkeszti: dr. Tolnai Lajos; kiadja: dr. Murányi Ármán.

Előfizetési árak a

„HÖLGYEK LAPJA“ és a „REGÉNY“

melléklettel együtt:

Egész évre 6 frt. — Fél évre 3 frt. — Negyedévre 1 frt 50 kr.

Mutatványszámokat kívánatra ingyen és bérmentve küld a

»Képes Családi Lapok« kiadóhivatala

BUDAPEST, V., Vadász-utcza 14.

BUDAPEST, **HERZ NŐVÉREK** BUDAPEST,
DeákFerencz-u.17, DeákFerencz-u.17,
I. emel. **aranyhímzőnők.** I. emel.Ajánlkoznak mindennemű **aranyhímzések,**
különösen**parócheszek, Tóra-köpenyek, sulchan-terítők,**
chupak stb. stb.,

kiválóan izléses, precíz és julányos elkészítésére, hivatkozva e téren szerzett óriási prakszisukra, valamint ugy a főváros, mint a vidék nagyobb templomainak szállított, ezrekre rugó hímzésekre vonatkozó elismerő levelekre.

Kitüntetve { Bécs ..... 1890. } Kitüntetve.
Budapest 1896.**MINDEN SORSJEGY
MIND A 6 HUZÁSRA JÁTSZIK****6 HUZÁS
UJSÁGÍRÓK SORSJÁTEKA
6 HUZÁS****FŐNYEREMÉNY
100.000
KORONA
ERT.****5 a 20.000
KORONA STB.STB.**ANYEREMÉNYTÁRGYAKAT
KIVÁNATRA 20% LEVONÁSSAL
KÉSZPÉNZBEN VISSZAVÁSÁR-
ROLJA A VÁLLALAT.**EGY SORSJEGY ÁRA 1 KORONA**

Huzás már 1899. január hó 4-én.

Sorsjegyeket ajánl:

FUCHS H. bankház,**BUDAPEST,**

IV. ker., Kecskeméti-utcza 1. szám.

Izrael ereje.

— Chanuka ünnepére. —

Babonás lángja van a chanuka mécsesnek; mert nem csak arról teszen tanuságot, hogy egyszeri időkben az egyetlen Isten apáink veszendő ügyét diadalra segítette, hanem évről-évre nyolez estén által halovány csillanással azt hirdeti legendás meseképen, hogy van egy faj a föld kerekén, a melynek keblében bár ezerszer megforgatták már a halálos tört, mégis él, és meg nem tagadja a jeligét, a mely mindig az ő romlása volt. Megölről regél a chanuka mécses, a ki nem hal meg mégsem sohasem; lelkeknek eloltott imádságlángjairól, melyek azonban váratlanul, megfoghatatlan módon éjféli rémségképen föllobognak újra, emberi kéz által től nem gyujtva, egyedül való erőtől életre kelve; egy csodálatos könyvről, egy magasztos tanról regél a kicsiny chanukaláng: a tóráról, melyért Makkabeus Juda hős halált hal, a tóráról, a melyet a máglya tüze nem emészt meg, a tóráról, melyet nem lehet elemészteni, a tóráról, melyet nem lehet elföldelni, a tóráról, melyért Izrael vére patakokban ömlött, de melyet elfelejteni, melyhez hűtlen lenni nem akart Izrael, ez a mesebeli hős. Mivel a tóra legszentebb kincse Izraelnek. . . .

És minden birtok tulajdonosának bizonyára csak annyit ér, amennyire ő azt maga becsülni tudja, a mily mértékben saját maga talál örömet és élvezetet birásában. Rajongva dicsérheti a világ annak a paradicsomkerthez hasonló domboldalnak bűvös szépségét, amelyen gyönyörű palota emelkedik, a palotának belső berendezése fejedelmi pompát rejt magában, földjének termése vagyonnal ér föl, a levegője édes és balzsamos, a kilátás róla álombaringató, képzelmet altató — mit ér a kert, a palota, a pompa, a dús vagyon, a balzsamos lég, a bűvölő kilátás tulajdonosának akkor, ha ő maga palotájának egyik termében betegágyon fekszik, és tudja azt, hogy napjai meg vannak számlálva, és kinjait nem enyhíti semmitem? Mit ér az emberek által annyira irigyelt arany annak, a ki megunta az aranycsöngést? Mit ér a dicsőség, a földi hatalom az előtt, a kit a sors a szíve mélyén sebzett meg gyakorta, s a ki, ha nem kellene egy kedvesét siratnia, szívesen dobná le fejéről a hir koszoruját, a hatalom koronáját? És nézzétek meg a kunyhó lakóját, a kinek darócz a köntöse, szalma a fekhelye, fekete a kenyere, és borona a szerszáma — ő mégis kincsnek tartja nádfedeles házikóját, daróczát selyemmel nem cserélné föl, a pihenése édes a szalmán, s ha villan a boronája, és ajakán dal fakad, ki tudja, nem boldogabb-e, mint az a folyton elégedetlen földi halandó, a kinek szívet mindig ijedelemben tartja a magasratörés és többet-akarás, a vetélkedés, a gond és a gyakori csatkozás? Koldus a népek között Izrael, ha külső sorsát tekintjük a történelem hullámzásiban, — de király a nemzetek között, ha belső gondolatvilágának harmonikus, egyenletes nyugodalmát vesszük tekintetbe. Mindent elveszített: hazát és önállóságát, templomát és ősi otthonát — mondjátok, hol van az a nép, avagy az

az összesség, a mely nemzeti létének sirján tul is főmaradott volna, és szétszéledve a föld kerekén, dacolni tudott volna az idők viharaiival és a lelkének lelkéből nem rázott ki egy álmat, egy ábrándot, egy hitvallomást soha semmiféle erő, semmiféle változás? Hát miből van megalkotva ez a faj, a melynek ilyen mondhatatlan, irhatatlan a léte? Vashól vannak-e az inai? érczből-e a teste? száz feje van-e, mint annak a mesebeli szörnynek, a melynek mindegyik levágott feje helyébe másik, újabb nő? Kiontott vérenek tengere tanuskodik arról, hogy az ő testét is meg lehet ölni; martriumkönyei zokognak arról, hogy gyöngé volt a gyöngék között is; imáinak busongó melódiája sikongva hirdeti, hogy mint az ártó vadat, úgy pusztították mindenkoron — és mégis a vele egykoru, nálánál sokkalta hatalmasabb népek közül egyedül Izrael maradt meg hivatásának teljes és csorbitatlan tudatában. Hol van ennek a rejtélynek kulcsa? És Izrael követője a chanuka ünnepén, mint egy győzelemben és sujtoló csapásban szilárddá váltott pajzsot, emeli magasba a két törvénytáblát és azzal felel a kérdésekre: »Enyém az Isten! ez az én életem titka! Ez az én kincsem — népek és nemzetek! Szánjatok csak, nevessetek csak rajtam, ez az én boldogságom. Olyan drágaságom ez én nekem, a melynek értékét egyedül én tudom megbecsülni, mivel csak én tudom, hogy mim volt ez a kő énnekem. Csellengő, iramlatos minden jelenség a nagy világon, ezt én mondom, az öreg Izrael, a ki trónusokat láttam összedőlni, és csillagokat láttam elborulni, a kinek a történetébe olyan népnevek vannak feljegyezve, a melyekről ti halandó nemzetek alig hogy hallottatok — én velük éltem, és harcoltam ellenük; az ő nevük ma a pornál is semmibb, én még tovább is küzdök és harcolok. Nekik kőből való bálványaik voltak, és ezekben a bálványokban nem lakott szellem — az én törvényem is kőből van, de benne eleven szellem lüktet, az ő Istenük nem tudta őket megvédeni — mivelhogy: Enyém az igazi Isten! »És igyen lett zsákmányvá Edom, és igyen gyalázta meg Szeirt ellensége, de én a régi hatalommal állok.« A régi hatalommal! Mivel az én erőm nem a fegyveres kéz, és nem a győzelmes jobb, és nem az élesrefent kard, és nem a czélbalövő tegez: az én erőm az Isten, az én lobogóm az Isten szelleme, vérttem az Isten törvényéhez való hűség. Látjátok! az aranyamat el tudtátok venni tőlem, a házaimat is összeperzselte a láng. Kergetni tudtátok, kinezni tudtátok, máglyára vittetek — de az Istenemet el nem vehettétek sohasem! Tűzbe dobtátok magát a törvényt is, bölseim irásait — hiu erőlködés! A papir, a pergament, az irott lap pernyévé zsenyedett, de enyém az Isten! A szellemet nem járja át a kard, nem emészti meg a tűz, határa maga az örökkévalóság. Ah, van nekem egy mámorító diadalmam az én csüggedő elhagyatottságom közepette: az, hogy az én törvényem nélkül ti sem tudtok élni. Kölesön kértétek tőlem, s én szívesen adtam; sallangot raktatok reá, s azt mondtátok, hogy más a ti törvénytek — mit törődtem én azzal, ha

az én napom másnak is világít, s ha a káprázó szemük azt hitték, hogy két külön nap ragyog az égnek boltján! Jártam ösvények fölött; tanyáztam oroszánok bömbölése között; ittam a keserűség poharából mérget; a gyermekeim félénken öleltek át, a hitvestársam ott a középkori zsidó templomokban, a melyeket vérszomjas tömeg vett üvöltő fenyegetéssel körül, sirva készült a halálos órára — és én fennen hirdetem a vallomást: Enyém az Isten! és nem tettem le a zsoltárok könyvét a kezemből és buvárokodtam éjjel és nappal a törvénykönyvben és inkább a halált választottam, mint más hitet. Csókkal csitítottam síró kis fiam, a kit korán megtépett az utcagyerkőczök gunyja és ütőköve — odaültettem vigaszul a törvénykönyv mellé, elővettem az apáim talmudmelódiáját, és úgy oktattam: Miénk az Isten, kis fiam! Ővék a gyűlölet a káromlás és a szeretetlenség, — de te azért csak szeressed felebarátodat, mint tenmagadat, mivel ez ennek a törvénykönyvnek az alapja. Szeressed azt az otthont, a melyet az emberek hazának neveznek; ha kiűznek belőle, akkor is szeressed, a nyelvét el ne feleddjed, mert egyszer születik az ember, és hazája is csak egy van. Légy jó a gonoszokhoz, — épen azért, mert azok gonoszok te hozzád! Vándor embert ha látsz, a ki éhezve áll meg küszöböd előtt, ne kérdezd, hogy hívják Istenét, szegj neki kenyerekből; a te apád is vándorbottal bujdosott; árva gyermekeket ha zokogva otthont keresni látnál — szorítsál helyet az asztalodnál néki — úgy' úgy! szorosabbra kicsiny testvéreiddel, és mond néki: Enyém az Isten! nálunk otthon van az Isten! a lelked kincseit ne tartsd meg önmagadnak, hanem tanítsál, ha majd tanítani fogsz tudni, oktassál, ha világosságra léssen szükség, légy azon, hogy a jók, a nemesek közé tartozzál, és ha úgy éreznéd, hogy a tied az igazság, hirdessed: Enyém az Isten! jöjjetek, adok az én hitemből mindenkinek — s ha majd kicsiny gyermekeim, én édes kis fiam, szösze kis leányom, kiknek feje ölemben nyugszik még ma, ha majdan én már nem leszek, ha arczczal fordulok a falnak, és pihenni vittetek engem; ha majdan édes anyátok is porlik majd a hant alatt, elalszik hűséges szemének sugara — majd jöjjetek ki sirhantunkhoz, mosolygó tavasz hajnal időben, avagy altató, őszi alkonyatkor: álljatok meg ott künn a temetőben a mi két sírkövünk előtt; óh, a gyermek szíve előtt az is két kőtábla, két törvénytábla, kulcsoljátok össze két kezetek, és tegyetek ottan vallomást nekünk: Édes apánk! édes anyánk! miénk még az Isten! lelkünkben a törvény, és hívek vagyunk hozzá, nem adtuk cserébe semmiért sem őseinknek hitét — s ha megtettétek ezt a vallomást, csak úgy menjetek el a templomba is érettünk sirni, mazkirimára, kadisinával.

Enyém az Isten! ez a zsidó törvény! ez az érzelem a törvény varázsa a mi számunkra, ez a mi fennmaradásunknak oka. »Enyém az Isten!« ez a rendületlen ragaszkodás az ősi hithez, ez a családi boldogság, minden körülmény közt ez a siron túl is örökkön élő

kegyelet — ez a törvény Izraelnek. — Azért e láng a házainkban, azért e dal az ajkainkon! Halálba mennék a mi hitünkért, s a békességes lángok s a nyugodalmas dallamok lelki lobogásra és harczi riadóra válnának, ha el akarná tőlünk bárki és bármi a mi szívünknek édes-ségét venni: apáink szent vallását. *Dr. Kiss Arnold,*
veszprémi főrabbi.

A politikai czionizmusról.

— Chanuka ünnep alkalmából. —

»Igy szólott hozzám: »Mit látsz?« Feleltem: »Arany csillárt látok egészen aranyból és fején csésze van hét lámpa meg rajta és hét-hét cső a lámpákhoz, melyek fején vannak. És két olajfa is van rajta, az egyik a csészétől jobbra, a másik pedig balra.« Erre szólni készültem és így szóltam az angyalhoz, aki beszélt velem: »Mit jelentsenek ezek, uram?« Felelt erre az angyal, a ki szóba állott velem és így szólott hozzám: »Hát nem tudod, mi a jelentőségük?« Szóltam: »Nem, uram...!« Erre ő felelt és így szólt hozzám: »*Ez egy Serubabelhez intézett isteni szózat, avégből, hogy tudassa véle: »Miképpen nem külső hatalommal és nem testi erővel, hanem az én szellemem által nyilatkozik meg a seregek ura!*«

A haftórák kiválasztásánál és megállapításánál rendszerint azok a vonatkozások voltak mértékadók, melyek azok és a fölolvastott hetiszakasz között találhatók. Az ünnepeket és különösen a kitünő szombatokat illetőleg, a nap történeti és vallásos jellegére nagy mértékben voltak figyelemmel. Midőn tehát Sabosz-Chanukakor József története mellett a prófétának a két olajfás aranycsilláros képét állítják elének, a képnél megállapodhatunk kutató tekintettel, hogy ünnepünk lényegéhez férközhessünk okosan és hogy a multból merítsünk tanácsot és tanítást a jelen számára.

Nem a makabeusok csodálatot keltő nemzeti hőstettei — ezt mindjárt itt legegőleg megmondhatjuk — nem a politikai harcok és háborúk azok, melyeknek megörökítésére a chanuka-ünnep szolgál. Természetesen a zsidóságnak is volt politikai dicsőségtől ékes kora, s egykor Izraelnek is döntő szava volt a nemzetek tanácsában. De a jövő emlékezetét *nem erre* szentelték. A dicsőséges diadalutakat, politikai triumfusokat, melyekben a hősies és a hadviselésben járatos bátorság fényesen válik be, de a melyek csak a földrajzi terület meggyarapodását idézik elő — különös ünnepélyességek rendezésével a zsidóság tradíciója nem tüntette ki. Bölceink jószemmel látták, hogy Izrael elszórásában idegen oltalom alatt fog élni és az időről-időre megszerzett állami önállóság politikai értékét sohasem kívánták zsidó ünnepek gyújtópontjának szintjére emelni. Ők általában nagyon jól tudták, hogy a föld kerekességén Izrael az az egyetlen nép, melynél az országbirtoklás és az ebből folyó állami berendezkedés *sohasem lényeg és öncél,* hanem mindig csak eszköz volt az ő szellemi vallásos hivatásának igazi és helyes gyakorlására. Ehez képest Istennek a zsidó nép történeti életében jelentkező meg-

nyilatkozásait csakis vallásos cselekedetekkel ünnepeljük. Bölcsseink az olajos korsócskát, mely a főpap pecsétjével volt lezárva, azt a kis edényt, mely a szent fényt ontó folyadékot foglalja magában, azt emelték ünnepünk magjává.

»Ime, azonban más álmodozók keletkeztek«. A zsidóság lényegéként újabban a politikai nemzetiséget dicsőítik; egy modern foglalatú politikai képet mutogatnak mint a zsidóság fáját és gyökerét. És hogy e kinyilatkoztatás egyszerűen erőt vegyen a földön és eget hódítson, mindenféle történeti nagy mondással formális új dogmát hirdetnek: Izraelnek van missiója: a zsidó állam nemzeti alapon. A vallásos behatásokat kifejezetten ki nem rekesztik ugyan; de rábizzák az elkövetkezendő állam politikai fejlődésére és ez idő szerint nem tudnak vele törődni. Az ösztökélés művészetével hirdetik továbbá: mikép avégből, hogy az ember *egészen zsidó*, vallásos zsidó maradjon, le kell *tenni* minden más nemzetiségről. Évvel akarják a konzervatív zsidókat az új tanok számára megnyerni. És megfordítva azt mondják, mikép ahhoz, hogy az ember szülőhazájának nemzetileg fia lehessen, sokat ejthet el a zsidó hitéből. — Évvel a quasi-haladó hitfeleket akarják ügyük számára megkeríteni.

Annyi volna, mint baglyokat vinni Athenbe, ha ezen keresztül-kasul hibás hipotézisek és sofizmák valástörténeti czáfolgatásába akarnánk bocsájtkozni. Aki nem akar vak lenni, az tisztán és világosan láthatja, hogy a zsidó-állam egymaga azoknak szellemi produktuma, akik a közel multig életük egész működését az asszimiláció dugába dőlt tervének szentelték. Eme mozgalom vallásosságtól teljesen áthatott elemei — e felől biztosak vagyunk — valósággal örömnappá tennék, ha *szívük kívánsága*, a nagy politikának a programmból való törlése, megtörténnék.

Az urak az ő nemzeti polémiájukkal nem egészen járnak rossz uton, ha azt mondják, hogy a minden áron való asszimiláció prédikálóinak fantasteriái, az igazi zsidó életnyilvánulás hiányai, a zsidó önérzetnek a zsinagógába való konzekvens visszaszorítása következtében — a zsidó gondolkodás, érzés és tettekészség rohamos módon tűnt el. Akkor sem teljesen igaztalanok, midőn azt állítják, hogy a *csak* haladó zsidóság laza fundamentuma minden eresztékében recseg-ropog. Midőn azonban a nemzeti tervezettel az erős hitű zsidóságot is a messiási megváltóra vonatkozó reményében új és megbízható támogatásban ők akarják részesíteni, akkor ez, enyhén szólva, egy kissé naiv dolog. A hitében erős zsidóság az eféle bizonyítékokra és megváltási dajkamesékre nem szorult.

Az eseményeknek nem akarunk elébük vágni. Ellenkezőleg, szívesen koncedáljuk, hogy évvel a zsidó nemzeti áramlattal sok ezer szétszórtat, ki a lelki kétségbeesés szélére jutott, visszavezéreltek az anya-tűzhelyhez. Az is lehetséges, hogy ezt a mozgolódást a maga egész jelentőségében még helyesen föl sem tudjuk becsülni. Megtörténhetik, hogy idővel a politikai nemzeti mázt le-törlik — helyes és okos egyedül ez volna — s akkor

ez a szövetkezés, mely tényleg olyan széleskörű, minő-vel újabb fajta zsidó mozgalom alig mérhető össze, alkalmas lehet még arra, hogy Izrael szétvetett táborára sok áldást árasztson. Mivel azonban az éremnek két oldala van, még annak lehetősége is mindig megmarad, hogy előbb utóbb maguk a vezetők is arra a meggyőződésre ébrednek, hogy a kitűzött nagy czélok *ezen az uton* egyáltalán el nem érhetők. Mi lesz azután? Egy ilyen álmom következményei nem fognak-e szomorú jelenségeket idézni elő? Ha a terv dugába dől, nem fogja-e a vezérek lelkiösmeretét terhelni az irás ezen szemre-hányása: »Tekintsen le rátok az isten és ítéljen, mert a népek szemében megvalósították rólunk való fogalmukat. Mert a mióta ti a zsidóság nevében beszéltetek, rosszabb a nép sorsa, de meg nem mentettétek.« És még valamit. Az erősebb hitű zsidóság természetesen akkor sem fog megszűnni vallásos türelemmel ápolni az *isteni* hívó szót, a mely a szerteszórtakat a világ minden részéből egybegyűjtendő. Mit fognak azonban zsidó individualitásnak deklarálni azok, a kik ez idő szerint csak Ezra és Nehemias nemzeti leszármazottjai vagy követőiként játszanak szerepet? Cijon ifjai, a kik egy illúsióval szegényebbekké lettek, azután szintén a zsidó lobogó alá fognak sorakozni?

Hagyjuk e kérdést nyíltan. Nem nyújt valami örvendetes perspectivát. Izrael vallásos tömegét még ma is nehezen áthidalható szakadék választja el. A szerencsétlen rés még nem bőrösödött be, a régi seb be nem hegedt, mert a zsidó nép legbensőbb életében tett kárt. És jaj, ha politikai nemzeti törekvések új szakadékot nyitnak Izrael lába alatt. Szegény, sokat szenvedett nép: ki fogja ezt az erőszakosan ütött sebet begyógyítani?

Eszembe sem jut kétségbe vonni azt, hogy e mozgalom vezetőit becsületes és humanus szándék hatja át. És nem szolgál-e igaz örömről, midőn azt látjuk, hogy boldog zsidók *égyeknek* érzik magukat szegény, elnyomott testvéreikkel és hogy arra törekszenek, miképen a zsidó népet az ősök hazájában békítsék össze? És mégis mai politikai színű formájában nem lehet és nem szabad ezen akciót támogatnunk. Mert ráillik a bölcs szava: A ki sietteti a pillanatot, azt ez viszont üzi, hajtja.

Nem fogom érvül használni azt az állítást, hogy a zsidó nemzetiség az állampolgársággal *egyáltalán* össze nem egyeztethető. A zsidó nép legrégebb történetében egy kis, de sokat mondó írásbeli kijelentés egy bizonyos tekintetben hasonló vádat a legnemesebb fölháborodással utasít vissza. »Kénim anachnu, ló hoju avudecho meráglim.« Ezt felelék Izrael törzsei Egyiptom helytartójának. »Mi becsületes férfiak vagyunk, *sohasem voltunk* kémekek és árulók.« Lo hoju. Háromezer esztendő történet, igazolja, hogy az országban, a hol tartózkodtunk, *az* állam érdekeivel szemben *soha sem vétettünk*. Hűségünk szent, hitünk szent és, *Cijon után való nemzeti vágyakozásunk minden politikai gyámmun fölüll áll*. De kezdettől fogva rossz néven vesszük még Izrael ellenségeitől is azt, hogy a

zsidók és a zsidóság leküzdését mint politikai életünk egy irányát jogosultként állítják elénk. A perzsa udvar zsidógyűlölő kedvencének nagy vádja ismeretes: »Izrael még mindig államalkotó nép, külön és különös nemzet akar lenni, ámbar minden nép között szanaszét mint polgárok telepedtek le hívei, azon a czímen, hogy ujonnan választott honuk népétől csak vallástörvényeik dolgában különböznek.« Ez csak rágalom volt. De e rágalomnak foglalata és tartalma a golus kenyerét számtalanszor sózta el könyeinkkel. Eme konok ellenségünknek utódai tanítványai, társai és inasai ezt a fölfujt hazugságot a legújabb időkig megtartották és a való meg az élet e gonosz beszéd következményeivel sokszor megkeserítették sorsunkat. És, ime, mégis azt akarják, hogy *nemzetközileg egy nemzeti testületként* szövetkezzünk! Nem volna-e az ilyen megállapodás — joggal vagy jogtalanul, a rossz ember ellenségeskedése ezt nem keresi és nem is törődik vele — arra alkalmas, hogy kompromittálja a zsidóhitűek hazaszeretét? Hát a meglevő gyűlölségnek és a gyökeret vert haragnak kedvére való indokokat és bizonyítékokat magunk szolgáltatassuk?

A mostani miniszterelnöknek egy főispánkorából való jellemző tényét akarom itt szóba hozni, mert nagyon idevág. 1886-ban még mint főispán rendeletet bocsájtott ki, amelyben meghagyta, hogy a statisztikai kimutatásokban a zsidók mint ilyenek, csak a »vallás« rovatában tüntetendők ki. »*Nemzetiségük* tekintet nélkül anyanyelvükre mindig *magyarnak* veendő.« A magyar sovinstának hirdetett főispánt ezért a nemzetiségi sajtó hevesen megtámadta. A különben éppenséggel nem zsidóbarát szászok és románok hirtelen átcsaptak a zsidók ügyvédjeiül cijonista motívumokkal. Midőn tőlem, e sorok írójától később a főispán azt tudakolta, hogy theologiai szempontból mi a nézetem, azt feleltem, hogy ezt az intézkedést a vonatkozó történeti és vallásos alapelvek tökéletesen fedik. Erre a mostani miniszterelnök így felelt: »Magyarországon a zsidókat államjogilag is csak vallásuknál fogva tekinthetjük zsidóknak, mert őket a magyar állam magyar állampolgárokkul semmiféle más nemzetiséggel, csupán csak a magyarral emancipálta.«

És a hazai zsidóság ezt az intencziót minden irányban elismerte s egész összességében mindig mint a magyar állameszme leghivebb követője tűnt ki.

A chanuka sem akar politikai győzelmek és hatalmi eredmények emlékünnepe lenni, hanem, amint maga az irás mondja, csak szent ünnepe a vallásos szellemnek, amelynek bennünk folyton hatnia és működnie kell, avagy hogy a tradícióval szóljunk: »a megmentett olajos korsócska miatt, amely a szentély örökmécsét nyolcz napig táplálta, zendüljön meg hála érzelmünk 8 napig és gyujtsuk meg minden este a gyertyácskákat, a szent tan gyergyáit, lakásunkban, tan- és imaházainkban a zsidó vallásközség minden helyiségében.« A tóra mécsnek minden éghajlat alatt való állandó égetése: ez az egyetlen kötelező és egybefoglaló élethivatás a zsidóhitűeknek; s a vallásos megismerés a legsajátabb és fő-ismérve a zsidó származásnak.

Ezt az igazságot ez idő szerint annál nyomatékosabban kell kiemelnünk, minél inkább becsülük napjainkban igaz zsidóság gyanánt a politikai motívumok szerint alkotandó zsidó államot, és minél hajlandóbbnak mutatkozik az új Izrael ünnepünknek jelentőségét ott keresni, ahol az nem található.

Profétánk szelleme is a bekövetkező idő messzeségébe lát, amiként bölcsünk a hontalanná lett egész Izraelről magyarázzák. Az angyal kezdi: »Mit látsz?« És a próféta arany csillárt és csészét lát fölötté és látja a lángnyelvecskéket, amint égnék és világítanak, és lát két olajfát a csillár felső csészéjén, melyek az ünnepi mécs jelentőségét két irányban hirdetik. Kétkedve kérdezi Izrael prófétái szelleme: »Mit jelentenek ezek, uram?« t. i., hogy az ünnep történeti emlékeiben a világosságnak mely sugarát ünnepeljük? *A győztes fegyvereknek a harctéren való villogását, avagy az isten szentélyének újra föltalált mécsét?* És midőn az angyal komoly szemrehányással közbe szól: hát nem tudod vallásod történetéből, hogy a tóra világosságában való közös föladat Izrael egyesítő köteléke; hogy a zsidó állam maga is, politikai virágkorában, általában csak a tóráért létezett? — akkor a próféta csüggedő szívvél, mely a mi szegény elernyedt korunkat is jellemzi, így felelt: Nem, uram, nem értem. Nem értem, mert a zsidó származású lelkes férfiak Izrael régi mivoltát államalkotó erejében álmódóva keresik és akarják megtalálni. Az angyal ekkor elkezdte isten szavát hirdetni, mely imigyen szólott: Nem a harci bátorságban és nem a külső erőben, hanem az isteni szellem világosságában találod meg a zsidó életprinczipiumot, Izrael létét és reményességét.

És Izrael ünnepélyesen letett a zsidó politikai aspirációkról, hogy azontul minden időkből és népek közt mint származásánál együvé tartozó egység csak vallásos motívumokkal remélje, vivja meg és váltsa valóra az ideális jövőt, mely karöltve jár az egész emberiség szándékával. Igazság fogja megváltani Cijont, nem pénzen vásárolják azt és nem politikával hódítják meg. Bűnnek esett Cijon áldozatául, de fiainak, leányainak köteleesség-tudása és erénye újra föltámaszhatják. *Horovics Jenő,*
alsókubini főrabbi.

נ. ה. ש.

A mult hét péntek délutánján a dohány-utcza zsidó zsinagoga felé vetődtem. Kisebb nagyobb csoportokban rajoztak utamban a leánykák. Mindeniknek keménykötésű imakönyv a kezében. Az ő saját külön liturgiájuk. Egyik-másik arczán még ott ült az ájtatos hangulat, mások nevető szemmel tárgyalták az iskola komoly terheit, akadtak, kik pajtásnőiket szólták meg, míg némelyek a szép hittanár kiválóságairól értekeztek. Mindez temperamentum, nevelés dolga, de nem a pedagógiáé.

A pedagógiának különben semmi köze az alább következendőkhez. Mert egy naplóról leszen itt szó, olyan írásbeli munkáról tehát, a mely betüvetési vagy fogalmazási hibák javítása végett szinte sohasem kerül a komoly tanító-bácsik elé. Azt a naplót pedig, a mit én itt emlegetek, ott találtam a dohány-utcza zsinagoga templom

kapujában. Selyempapirosba van kötve az élénk piros plütblája. Az első virágyomású lapot követő második szép hajszálas vonásokba öntve csak ennyi olvasható:

Mariska naplója.

... Érdeklődéssel tekintetem az első lapok közé és mindjárt megragadtá figyelmemet az a négy héber betű, a mit e sorok élére illesztettem. Mariska kisasszony — bizonyára kisasszony már, a ki polgárba jár — azt hiszem nem fog reám megneheztelni, ha az ő írását beleteszem az újságba. Titkait, a melyek arra az ötöd- osztályos gymnazistára . . . Pardon, majd elszóltam magamat!

Íme a Mariska naplójának közölhető részei — más helyesírással, de eredeti fogalmazásukban:

1897. november 28.

... Istenem, de szépen beszélt ma a hittanár ur! Tehát nekünk is voltak katonáink, vitéz katonáink: a Makkabeusok. Bizonyára voltak olyan bátrak, mint a . . . Gyuri bátyja, az önkéntes. A világtörténelemben vagy talán a bibliai történelemben tartozik az, hogy ezek Nagy Sándor perzsiái és ázsiai hódításai után másfél száz évvel éltek. Ők megmentették Judeát, Jeruzsálemet, a szent templomot. Győzedelmeskedtek a görögökön, Antiochus Epifanesen.

Igen, igen. A gonosz Antiochus Epifanes eltiltotta a mi őseinknek a szombat megtartását és halállal akarta lakoltatni azt, a ki szent törvényeinket követni meri; sőt pogány hitre akarta őket téríteni.

De nem hagyták magukat. A Jupiter templomában Nicanornak a hadvezérnek levágták a fejét. Matatiás és Judá Makbi voltak a hősök. Azután szabadságharczot vívtak, a minőben a nagypapa is részt vett 1848-ban. És helyreállították a szent templomot.

Most már álmos vagyok. Holnap folytatom.

Mariska.

1897. november 29.

A házitánító ur most ment el, alig tudok egy kis szabad időt nyerni. A kisasszonynyal mindig francziául kell beszélnem és ha nem beszélek vele a — krampusz- szal ijesztget. Én már nagy leány vagyok, tudom, hogy a krampuszt a czukrárszok csinálják. Láttam az Andrassy- uton, mikor a kisasszonynyal sétálni voltunk.

De hol is hagytam el? »Mert már álmos . . . Nem! »És helyre állították a szent templomot« . . . Igen, helyreállították. Pedig el volt az pusztítva egészen. Még a szentelt olajat is, a mi a főpap pecsétje alatt korsócskákban állott, mind használhatatlanná tették. De addig kerestek-kutattak, a mig egy érintetlen korsócskát találtak. Abban pedig egy napra való olaj volt, mint rendesen. És ez az egy napra való olaj elég volt nyolcz napig. Csoda volt az, isten tette azzá. És ezért ünne- peljük mi a chanukát.

De ünnepeljük mással is; játszunk »trendelli«-vel, a hittanár ur mondta és gyújtunk gyertyácskákat, vagy olajos mécszet, meg énekeljük a »moóz czur«-t.

Moóz czur — no, lám, hogy dudorászom ezt a szép nótát, amely különb a »La prière d'une vierge«-nél, amit a kisasszonynyal mindig együtt énekelünk . . . Pszt, még utóbb meghallja.

A trendellin pedig négy héber betű van. A tanár ur lerajzolta és mi utána ש.פ.ג.נ. Ennek az értelme, hogy »nagy csoda történt ott«, mert nyolcz napig volt elég az egy napra való olaj.

És ezt a chanukát nekünk is szabad ünnepelni. Nekünk, nőknek. Más ünnepen mindig a fiuk, a papák és a bácsik, a gymnazisták és az önkéntesek is végzik

a szertartásokat; chanukakor azonban mi nők is nem csak trendellizhetünk, hanem az egész ház népe helyett, igen, az egész ház népe helyett, meggyújthatjuk a mécsket és végezhetjük a szertartást. Trallalala, végezhejűk a szertartást.

Meg is fogom mondani a papának, hogy ve- gyen nekem karácsonyra — egy »menóra«-t. Vagy talán megírom Jézuskának, mert a kisasszony mindig azt mondja, hogy amit Jézuskától kér a jó »gyermek«, azt megkapja. Trallala, de jó lesz a menóra, ha nagy leszek, a jövő esztendőre, amikor már hosszabb ruhát viselek.

December 7.

November 29-ikén nem írhattam alá naplóm. A kisasszony meglepett. Milyen patália volt! Tizenkét rend- hagyó franczia ige hajtogatását kellett leírnom bünteté- sül. Brr! Azonkívül a naplóm is elvette a gonosz csont. Lapozgatott benne, forgatta és mikor a zsidó betűket meglátta, azt mondta: »keszkez lá, keszkez lá!«

Hát, mondtam »keszkez lá?« c'est la, »nun«. Kér- dezze meg a papától, ha nem hiszi. A papától pedig nagyon fél a kisasszony, mert sokszor csufolja úgy, hogy az orrából beszél. Ezért kaptam hat sonatát. Kihe- vertem. Micsoda nekem hat sonata? Hiszen a tizenkét rend- hagyó igét is leírtam és mikor megmutattam az édes mamának, így szólt:

— Nagyon jó! Ha a kisasszony is azt mondja, hogy jó, akkor ma este eljön a — Mikulás.

— Tudod mit, édes mama, mondtam, a Mikulás hadd hozza vissza a naplóm.

— Jól van — felelte az édes mama — de nem szabad többé olyan dolgokat írnod bele, minő a chanuka.

A vállamat vonogattam. De gondoltam: csak kapjam vissza! Hisz az én naplóm az; tudom én mit szabad abba beleírni. Nem vagyok én már olyan csitri kis leány! Na és tegnap este csakugyan visszakaptam az én kedves naplóm, tégedet kedves naplóm. . . !

A kisasszony azt mondta a Mikulás hozta vissza. Hogyis ne, mintha bizony a Mikulás vitte volna el! Én velem akarnak ilyen dolgokat elhíttetni! Hiszen én már nagy lány vagyok.

Amde a chanuka, az egészen más. Az történet, világtörténet, tele hősökkel. Azt elhiszem.

De pszt! A chanukáról nem szabad írni, a mama mondta, a kisasszony-meg épenséggel haragszik a »nun«- ért »keszkezlá« »keszkezlá« . . .

Azért sem!

Mariska.

December 23.

Mégis csak borzasztó! Nem szabad énekelnem a Moóz czur! A kisasszony eltiltotta, a mama ráhagyta. Azt mondták, tanuljam inkább a »karácsonyi éneket.« Jól van megtanulom, de legyen az a karácsonyi ének — a Moóz czur.

Fi done, fi done, mondja a kisasszony, mintha hallanám. . .

Én édes istenkém, mért nem szabad énekelnem azt tanulni, amit én akarok. Hát mi lesz énbőlöm? Teg- nap azért pirongatott meg a hittanár ur, mert elszólva magamat, azt mondtam, hogy nekem a Jézuska hoz ménorát, itthon meg azért kapom büntetésül a rend- hagyó franczia ígéket és a szonátákat, mert a chanukáról beszélek. Így megy ez napról-napra!

Istenem, istenem, milyen szerencsétlen teremtés vagyok! Boldogtalanabbnak érzem magamat, mintha a . . . Gyuri nem köszönné nekem az utcán.

Hova fog ez vezetni? A halálba, érzem, a halálba.

»Kora volna néked a sirba pihenni.«

Kora, kora. . . .

De mára elég. Mert álmos vagyok. Holnap kigondolom, hogy mit csinállok.

Mariska.

December 24.

Oh, én szerencsétlen! Ma kellett volna a chanuka-gyertyát meggyújtani. Pedig milyen szép ezüst menóránk van. Tegnap hozta a nagypapa s azt mondta, hogy öreg már, hát vigyázzunk mi rája. Az édes mama fogta és odaadta a szobalánynak, tegye az üveges szekrénybe. Azután onnan is kivétette, s a kredenczbe zárta. Bizonyára szégyenli.

Istenem, istenem. Ha én lehetnék a mama!

De a papa sem volt otthon s olyan szomorú volt az esténk. A kisasszony mindig avval integetett, hogy jó legyenek, jó legyenek, ajándékot hoz a Jézuska.

Persze, a karácsonyfát már láttam is a spajzban. A Kati szakácsné megmutatta. Karácsonfám tehát lesz. De hol és mikor fogom elénekelni a moóz czurt?

Holnap jön a Jézuska, korán lefekszem. És álmomban meggyújtom a mécesest, ma egyet, holnap kettőt, azután hármát, egészen nyolczig. És játszom majd trendellit, úgy, amint Weiszenstein Biri mondta, a Weiszenstein Biri, az a szegény leány, akinek nincs olyan szép ruhája mint énnekem.

Mariska.

U. i. Szent Isten, most jut eszembe, tegnap azt fogadtam, hogy ma gondolom ki, mit tegyek. Semmi sem jut eszembe, semmi. Bánatomban gondolkozni sem tudok.

Oh... Gyuri, ha te nem volnál!

Fenti.

December 25.

Ma részletekben írok. Tegnap a papa sok ajándékot hozott. Ő a kis Jézus.

A karácsonyfát most díszíti a mama, a kisasszony és a szobaleány. Mennyi aranyfüstöt raknak rája!

Egy chanuka-áldás jut az eszembe. »Dicsérlek mindenható, világ királya, ki őseink előtt csodát műveltél ama napokban, épp ebben az időben.« A tanár ur fordította így.

Miért nem tesz a mindenható, világ királya most csodát?

Olyan csodát, mint a papa, mama, én is tesztek.

Ma vettem a Weiszenstein Biritól egy trendellit, öt krajczárba került. És viaszgyertyácskákat is vettem egy hatosért.

Hamar, hamar, én is adok ajándékot papának, mamának.

Megtörtént. Sok-sok szép ajándékot kaptam. Itt vannak. Papa, mama is kapott. Ott voltak a karácsonyfán. A Kati szakácsné megkértem, hogy tegye oda. És ő oda tette. Mindketten kíváncsian nézték, mit hozott nekik a Jézuska. Hát papának a viaszgyertyákat hozta, a melyeknek a papírjára ráírtam nagy betűkkel: *Chanuka-gyertyák*. A mamának a trendellit — a min rajt van a négy héber betű: ח. ג. ד. ה.

»Keszkezz lá, keszkezz lá« — kérdezte a kisasszony, a hogy ezt meglátta.

C'est la trendelli és a chanuka-gyertya.

Csakhogy most nem kaptam tizenként rendhagyó igehajtogatást és hat sonatát büntetésül. Ellenkezőleg a papa meggyújtotta a chanuka-gyertyát, én pedig énekeltem moóz czurt. Trallala! trallala! Most már hát nálunk is történt »nagy csoda« . . .

Mariska.

*

A talált naplóból ennyit tartottam közölhetőnek. Együttal kérem Mariska kisasszonyt, vagy azt, a ki tud róla (talán . . . Gyuri urfi) hogy a könyv átvétele felől sziveskedjék intézkedni. Jó lesz abba az idei chanukát is beleírni.

Haber Samu.

TÁRCSA.

Gyertyagyújtás.

A sasmadárnak két szárnya van. Azokkal röpül. A rapportnak is két szárnya van, de a rapport nem röpül. Mert a rapport nem levegő égben járó szárnyas állat, hanem német szó. Avagy talán nem is német, hanem talján vagy franczia. Ez azonban mindegy. A fődolog az, hogy két szárnya van. Linke fligli és rekte fligli, szolgál pedig a két szárny arra, hogy együttvéve megalkossák a rapportot, mely viszont arra jó, hogy ott holmi-féle *meldungok* és *biték* kitorhessenek a baka kebelébül.

Mert a baka nem kér és nem jelent semmit. Azt akármitféle czibil is megtehetné. A katona németül beszél, tehát *meldol* és *bitol*. Ennélfogva akár a rapportnak linke vagy rekte fliglijére akar állani, annak előbb leczkét kell venni a német grammatikából, amiért magáért is érdemes katonának lenni.

A nyelvmester, aki a német tudományokból oktatást ad, vagy altiszt, vagy zsidó. Az altisztnek a rangjánál fogva, a zsidónak azért, mert zsidó, kell értenie a német szót. Az altiszt a katonaiskolában tanult németül, a zsidó a czibil iskolában. Ennélfogva a zsidó nyelvtudása hiányos és nem egészen forschrift szerint való. De azért a zsidók nyelvtudását is igénybe veszik azok, akik rászorultak a német szóra, s így infanteriszt Stefan Gönczöl, akinek a nyakravalója mondta föl a szolgálatot, s holnap másikat akar kérni, rapportnál serényen mondogatja infanteriszt Wilhelm Grosz után a német szót:

— Herr hokmány ik biti gehorzám ajne hájzspintel. Borzasztó tudomány ez. Az embert kiveri az izzadság, mire a végire jut. És akárhogyan is megnyomja a szót infanteriszt Stefan Gönczöl a nyelvmesternek még sem tetszik.

— Mégegyszer mondd, de őszintén. Hiszen őszintének elég őszinte volt a szó, de ha nem olyan volt a formája, amint a kapitány ur szerette. Ez pedig hiba, mert ilyenformán megeshetik, hogy az ember rapportra megy nyakravalót kérni s kap helyette 6 óra vasat.

Infanteriszt Stefan Gönczöl, tehát újból hozzá fog:

— Herr hokmány, ik biti . . .

— Hangosabban mondd.

— Nem mondom. A hájzspintli, ha elszakad, adnak másikat a magazinból, de a tudóm nem a magazinból való. Ha elszakad, ahelyett nem adnak másikat.

Ez igaz. Valóságosan ténybeli igazság. A magazinba van halszpintli, gverrimen, továbbá csákoróze és pionér verczájg, sőt a sarokban még egy saroglya is, amin a beteget hurczolják spítálba, de tüdő nincs. Tüdőt legfőlebb a kantinban lehet kapni, de az is savanyu és pájsli a neve.

Jelenleg azonban ott sem. Mert nincs kantin sem. Mivelhogy a herczegovinai hegyek közé nem megy el kantinosnak senkisé. Oda csak a katonák mennek. És mikor fent a hegytetőn a katonapallér megrakatta a fundamentumot, a katonakőműves ráépítette a falat, a katonács megszerkesztette a háztetőt, akkor talán nem is tudták hogy ők voltaképen házat építenek, hanem börtönt, ahova be van zárva a sok derék legény, három esztendeig, és szenvedti ezt a börtönt azért, mert nincsen néki testi hibája.

Dehát mit spekulálunk mink ezen? Azért marad minden a régiben, legfőlebb hogy az idő telik vele, ami szintén valami, mert hej, hosszú az idő Bécs városában, de kétszer hosszú az idő a fekete hegy tetején. Szinte

jól esik, ha valamiért az ember kihallgatásra megyen a kapitány ur elé, legalább a rendes egyformaságból ez is kiveri a katonát.

Nincs ám ott promenád, a hol az ember szeretőt kereshet, és nem tartanak minden vasárnap délután bált a »Jókedvü harczosnál«. Ott hétfőn is, meg csütörtökön is szolgálat, patról, várta. Aztán meg várta, patról, szolgálat. Őrségről felváltás, őrség megkezdése. Ámbár nem tudom mit kell őrizni azokon a kopár hegyeken, amelyeken még fű sem terem. Egzeczérozás is csak épen annyi van, hogy el ne felejtse a katona, hogy az is van a világon. És azok az esték, azok a véghetetlen hosszú esték, mikor már este 7 órakor strózsákján a baka, s aludnék, ha birna, de nem bir, mert az esze arra jár, a merre a felhők mennek, Magyarország felé.

Ilyenformán az is időöltés, ha infanteriszt Stefán Gönczöl rapportra készül, s így infanteriszt Wilhelm Grósz oktatja őt német szóra.

Ezt annál is inkább megtezi, mivel ezáltal eltízi azokat a gondolatokat, amelyek ott motoszkálnak a fejében tegnap óta. Infanteriszt Wilhelm Grósz ugyanis tegnap levelet kapott hazulról. Abban a levélben állott mindenféle jó hír, rossz hír és végezetül az az egy pár szó: Ugy-e, édes fiam, nem is tudod, hogy jövő kedden chanuka lesz?

Nem, valójában ezt nem tudta. Ugyan, hogy tudná? Ki tart arra számot Herczegovinában, hogy a zsidóknak ünnepe lesz. Még a nagyokra sem, nem hogy ilyen apró ünnepre.

De infanteriszt Wilhelm Grósz, akit Herczegovinába vetett a sorsa, mégis csak elszomorodott arra a hirre, hogy chanuka lesz. Olyan elhagyatottnak érezte magát itt e hegyek között messze idegenben, mikor eszébe jutott neki gyermekora, a melyben a chanuka az édes otthonban tölt el, mikor folyt a pörgetyűzés, dióra, mogyoróra való játszás, égett a kis gyertyácska, vig ének-szó mellett, melyet meggyújtottak.

Minderről persze szó sincs itt. Gyertyácska helyett ég a »czugslaterne« s ha nóta fel is hangzik, az arról szól, hogy azt mondja:

Ferencz Jóska szobájában
Van egy arany láda,
Szabadságos könyvek vannak
Abba bele zárva.

A nóta folytatását nem is igen jó elmondani, mert az igen szomorú, és arról szól, hogy a császár elvesztette a láda kulcsát, akkor aztán hogyan mennek majd haza a katonák. Mert hogy szabadságos könyv nélkül csak a dezertorok járnak....

Othton most együvé gyűlt az egész család. Aprajagyja jókedvűen tölti el az estét. A kis testvérkének lesik a gyertya égését, a nagyobbak a szerencse forgandóságát próbálják ki, a szülők vígan beszélgetnek a látogatóba jött ismerősökkel, ő pedig száz mérföldnyire a csunya fekete hegyek közt tölti napjait és dirigálja az infanteriszt Stefán Gönczölt, aki holnap rapportra megy és rettentő módon neki van keseredve a német szó mondásnak.

A kaszárnya egyhanguságát alig zavarja valami. Itt levelet ír egyik baka, amott egy csoport összeverődik s beszélget az otthonról, káplár Seszták stratégiai kérdésbe bonyolodott a frajter Gusterával és magyarázza neki, hogy mire való a »földvak« (Feldwache). Azonközben egy kis sóhajtás hangzik valamelyes ágyról. Annak a gazdája bizonyosan otthon jár álmában. Káplár Seszták odaszól.

— Ne sóhajts ott a linke (iglu), harmadik rotunpár az ajtótl! Nincs itt spítál.

Valamelyik hunczfut a szakácsot boszantja azzal, hogy sántikálva mászkál előtte. A szakács megkérdi tőle:

— Mi bajod, koma?

— Nem egyéb, koma, minthogy ma délben, mikor az »esszentröggeral« hoztuk a konyhából a menázsit, egy gombóc esett a lábomra. Attól sántultam meg, koma!

A szakács mérgesen kap a katona után, de az elfut előle s csak az ajtóból kérdi:

— Igaz-e, koma, hogy ha a tüzereknek elfogy az ágyugolyójuk tőled kérnek kölcsön — gombócot?

Az éjszaka csendjét e perczen fegyverdördülés zavarja meg. Általános riadalom támadt a lövésre. Mi ez? Mi történt? Ujból lövés hangzik. Aztán több egymás után.

A napos fölriasztja az egész kaszárnyát. A kapitány ur is szalad ki a tiszti épületből. Az éjszakában lárma zavarodás támad. Mi történt?

A kapitány ur sietve köti föl a kardját, aztán rohamlépésekben vezeti a kaszárnyalegénységét a lövés irányában. Othton csak a kaszárnyaórség maradt.

Az éjszakában igen jó utbaigazsítással szolgált a lárma, mely egyre erősebben hangzott. Most már látni is lehetett a távolból, hogy mi történik. Katonák viaskodnak benszült lakósokkal.

A közeledő katonaság láttára a lakosok nagy zajjal sietve vonultak vissza. A hegyek mintha elnyették volna őket, úgy hogy mire a kapitány urral odaért a segélycsapat, a katonák már zárt sorban állottak.

A vezető altiszt aztán megjelentette a kapitánynak, mi történt.

A portyázásra kiküldött csapat ugyanis legelésző birkákra akadt. Az alig pár lépésnyire fekvő Montenegro lakossága tudniük az éj sötéttségét fölhasználva, átszokta terelni birkáit, kecskéit Herczegovinába, hol a hegyek hasadékaiban inkább akad egy pár szál fű, mint oda át, ahol a lakosság állatállománya a sziklákról hamar levágja azt a kis zöldséget, ami itt-ott elősarjadzik.

A katonák vissza akarták kergetni a birkákat, erre az elrejtőzött montenegróiak előbujtak, s igyekeztek ezt megakadályozni. Ebből persze dulakodás támadt, s a katonák inkább megfélemlítésül kilöttek egy pár-szor fegyvereiket. A kapitány ur tudomásul veszi a jelentést, egy pár embert ott hagy a portyázóknál, a többiekkel pedig bevonul a kaszárnyába. Nem a rendes sziklacsapáson mennek, hanem keresztül bokron, völgyön, hogy eselleg valahol elrejtőzött montenegróira nem bukkannak-e?

Amint csendesesen lépdelnének, egyszerre megbollik a kapitány ur. Valami sziklahasadék fölött mentek és amint a kapitány ur térdre hullott, egyszerre csak rémülettel veszi észre, hogy csuszik lefelé a mélységbe. A sötéttségben az utána jövők alig veszik észre, hogy mi történt, s csak a kapitány segélykiáltására sietnek előre.

Az első sorban menetelő infanteriszt Wilhelm Grósz észreveszi a veszélyt, a kapitány után kuszik, ki egy kiálló kőbe kapaszkodva, ég és föld között lebeg. A többi katonák ezalatt igyekeztek, hogy valami módon segélyökre legyenek, a hasadéokban levőknek. Egy köpenyeget összecsavarva, föl akarták őket huzni. A kapitány megfogta a köpenyeg végét felkézzel, másik kezével átfogta a katona derekát ki, egy szikla hasadéokban megtámaszkodott. Ugy jutott aztán nagy nehezen olyan helyzetbe, hogy biztos alapot találtak lábán. Azután lassan fölhúzták a sikamlós meredeken. Először a kapitány, azután a közember.*

* Ez az egész dolog egy-két poéta betű nélkül tényleg megtörtént.

A kapitány ur ráütött infanteriszt Grosz vállára, s ott az egész legénység előtt megköszönte neki, hogy kockáztatta érte életét.

A kaszárnyában aztán az átélt izgalom után megparancsolta a kapitány ur, hogy az inasa hozzon be egy pár üveg bort a legénységnek. Az infanteriszt Grosznak külön adott egy üveggel.

Infanteriszt Grosz átvette a bort, összeültötte a bokáját és megköszönte azt illendően. Azután beültek a katonák iddogálni. A kapitány ur ott járkált közöttük.

És amint ott ülnének a katonák a kaszárnya asztala mellett, infanteriszt Wilhelm Grosz gondolatai kiröppennek a kaszárnyából, elhagyják Hercegovinát s besúrannak szép Magyarország egy kis falucskájának nádtetős házába.

Ott is ülnek együtt emberek... Az ablak párkányzatán gyertyácskák égnek... Valami régen hangzott dal akkordjait véli hallani... Miért égnek azok a gyertyák?.. Miért hangzik az a dal?..

— Nun, infanteriszt Grosz, kérdi a kapitány ur barátságosan, — merre járnak a gondolatai? Miért nem iszik?

A katona összerezzen. És mondana valamit, de nehezen jön szóhoz. Csak úgy aprónként tördeli a mondást.

— Ma zsidó ünnep van, kapitány ur. Arra gondoltam, hogy a mieink most ünnepi gyertyát gyujtva, vígan ünnepelnek otthon, én pedig itt vagyok Hercegovinában.

— Ünnepe? Mic-oda ünnep? És miért gyujtanak gyertyát?

Infanteriszt Grosz egy kicsinyt meghökkent erre a kérdésre. Ugyan igazán, hát miért is ünnepelnek ma a zsidók? Miért is égnek azok a gyertyák? Bizony infanteriszt Grosz csak úgy homályosan emlékszik, hogy valami háboruja volt a zsidóknak egykor (hogy már akkor sem tudtak a népek békességben maradni!) s valami szentelt olajnyolcz napig égett a templomban, de hát kvieri ám a hercegovinai levegő meg a sok »indiblancz« az ember fejéből az ünnepek jelenségét. Bizony infanteriszt Grosz nem egészen bizonyos, hogy épen úgy történt-e a dolog, amint ő most elő fogja adni kapitány urnak, de felelni kell, és azért felel is infanteriszt Grosz.

— Háboruja volt a zsidóknak valamikor, kapitány ur. Ugy volt, hogy már egy pár bataljon benne volt a fájerléniában. Az ellenség egyre másra csinálta az angriffet, de a zsidóknak jó deckungja volt, nem féltek tőlük. No, egyszerre jön ám lovagolva a generalstábsz tiszt ur és jelenti a zsidó generálisnak, hogy baj van, mert a linke fliglin áttört az ellenség. Hej, alarmit fujtott egyszerre a generális, hátulról meg az unterstutzung és előre került, a svármleániák összébb húzódtak, aztán úgy mentek neki az ellenségnek. A tamburok ütötték a dobot, a hornisták fujták a hornit a sturmra, hogy azt mondja: »Bájnétal, bájnétal az ellenségre!« Egyszerre csak jött a Hurrá! a sok muszka, vagy akármí volt! Erre egyszerre kertájkot csinált s laufschriftbe szaladt el. A zsidók utána, legelől a papnak a fiai. Valami templomjuk volt a zsidóknak, amerre az ellenség futott, nosza, hamar szaladt oda az ellenség komándóra, hogy majd ott elrejtőzik a zsidók elől. Csakhogy a pap fiai ismerték a járást és tudták, hogy van arra egy templom. A templomban pedig égett a szentéit mécs és bevilágította azt. Fujta, fujta a hornista kívülről a sturmot; fujta, fujta belülről a generális a mécsset, de az nem aludt el, s így volt, hogy a főpap fiai amint beléptek, rögtön meglátták és elfogták az ellenség komendánsát. A zsidók generálisa azonnal sarzsikká tette őket, s a krigszmedáliát feltűzte a bluzukra, a zsidók pedig attól az időtől fogva, hogy a mécs nem aludt ki, gyertyákat gyujtanak emlékezetül...

A kapitány ur mosolygott. Az ördögbe is. Az ember nem is hinné, hogy a zsidók valaha háborut üző nép valának.

— Nos, meggyujtaná maga is gyertyát a hős elődök emlékére? — kérde a kapitány ur.

— Meg, — szólalt Grósz, meg, ha a kapitány ur megengedné, meg ha volna gyertyácskám.

A kapitány ur rászólt a kutyamosójára, hogy hozzon le két száll gyertyát a szobájából. Azt aztán odaadta Grósznak. A Grósz rátette az ablakpárkányzatra és meggyujtotta az egyiket. Aztán mikor lobogott a gyertya lángja, megint eszébe jutott az édes otthon, ahol szintén chanuka-gyertyát gyujtanak. És míg a másik a gyertyát meggyujtotta, eszébe ötlött neki a héber dalnak kezdő sora, amelyet gyerekkorában hallott. Az ének ki-kiváncozott a lelkéből, s bizonyára fel is szállt az égbe, mikor infanteriszt Wilhelm Grósz elénekelt belőle annyit, a mennyit tudott.

— *Móó czur jesuószí...*

— Ez valóságosan elég jóra való nóta, — mondá rá infanteriszt Stefan Gönczöl — kár, hogy nincs több hozzája... *Hazai Hugó.*

A csillagok.*

*Midőn kigyúl az égnek fénye
S csupán a titkos szellemhangszál,
Egy szebb világ örök reménye
Árad felém a csillagokból,
E földön itt oly bús az élet,
Súlyos nagyon a lét igája;
Tekintetem az égre téved,
Csábit a lángok miriádja.*

*Olthatlan vágyakat sugároz
Ez a fénytenger a szívekre;
Többé a hő vágy le nem áldoz
S a lelkem szállna, szállna egyre
Honszerző útnak láza hajtja
A csillagoknak táborába
S gyötrelme addig el se hagyja,
Mig el nem ér örök honába.*

*Dicső világ, oh, merre lellek,
Hol elpihen a vágy, a bánat?
Az éjnek némasága mellett
Elhagynám földi bús hazámat.
De hol a csillag, a hatalmas,
Mely mesze vonna engem innét?
Hogy a szellem, a diadalmas,
Új létre föltámadjon ismét.*

*Ragyog felém a csillagtábor,
Regélve szebb, örök világról;
Hol megpihen a földi vándor,
Meválva minden bánatától;
Hol a dicső fény olthatatlan,
Mely a hű lelkeket betölti
S a míg fölzeng az égi dallam,
Mind elfelejtik, a mi földi.*

Varsányi Gyula.

* Mutatóny a február havában megjelenendő kötetből, melyet melegen ajánlunk olvasóink figyelmébe. Ára 2 korona. Előfizetések a szerzőhöz intézendők (Budapest, Szerecsen-utca 11).